

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Obor: Učitelství pro mateřské školy

Dítě s odkladem školní docházky

Bakalářská práce

České Budějovice
2010

Vedoucí práce:
PhDr. Olga Vaněčková

Autor:
Martina Vodáková

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 26.3.2010

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Olze Vaněčkové za odborné vedení bakalářské práce a poskytování cenných rad při jejím zpracování.

Anotace

VODÁKOVÁ, Martina. *Dítě s odkladem školní docházky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2010. 61 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce „Dítě s odkladem školní docházky“ pojednává o problematice odkladů školní docházky dětí předškolního věku.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. Teoretická část je dále členěna do pěti kapitol, ve kterých je definováno předškolní období a vývoj dítěte v oblastech somatického, motorického a kognitivního vývoje. Taktéž je tato část zaměřena na vývoj kresby, řeči a emočního prožívání dítěte předškolního věku, včetně jeho socializace. Současně jsou zde definovány pojmy školní zralost, školní připravenost a školní nezralost. Teoretickou část uzavírá kapitola týkající se odkladu školní docházky dítěte předškolního věku. Praktická část vychází z výsledků získaných prostřednictvím testu prediktivní baterie čtení, dotazníkového šetření a vlastního diagnostického šetření. Dále analýzou statistických dat v rámci Moravských Budějovic je vyhodnocen nejčastější měsíc narození dětí s odkladem školní docházky, počet odkladů a poměr chlapců a dívek s odkladem za posledních šest let. Tyto výsledky jsou porovnány s odklady školní docházky v kraji Vysočina a v České republice.

Klíčová slova: Předškolní období, školní zralost, školní připravenost, školní nezralost, odklad školní docházky

Abstract

VODÁKOVÁ, Martina. *Child with school attendance delay*. České Budějovice: Pedagogical faculty of Jihočeská univerzity in České Budějovice, 2010. 61 s. Bachelor thesis.

Thesis „Child with school attendance delay“ covers problems connected with school attendance delay of children of preschool age.

The thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part consists of five chapters in which preschool age is mentioned and somatic, motoric and cognitive development of child described. This part also focuses on development of drawing, speaking and emotional experiences of preschool age children including their socialization. In the meantime it defines terms of school maturity, preparedness for school and school immaturity. Theoretical part is finished with a chapter about school attendance delay of preschool age children. Practical part is based on results of a test of Predictive reading battery, questionnaire research and personal diagnostic research. Then through analysis of statistic dates of Moravske Budejovice the most frequent month in which school attendance delayed children were borned is assessed, number of delays and number of boys and girls here is compared for the last six months. These results are compared with school attendance delays in Vysocina region and in The Czech Republic.

Key words: Preschool time, school maturity, preparedness for school, school immaturity, school attendance delay

OBSAH

ÚVOD	8
I. Teoretická část	9
1. Nástup dítěte do školy	9
2. Dítě v mateřské škole	11
3. Charakteristika předškolního období	13
3.1 Somatický vývoj dítěte předškolního věku	14
3.2 Motorický vývoj dítěte předškolního věku	15
3.2.1 Rozvoj hrubé motoriky	16
3.2.2 Rozvoj jemné motoriky	16
3.3 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku	17
3.3.1 Myšlení	18
3.3.2 Fantazie	19
3.3.3 Paměť	20
3.4 Kresba dítěte předškolního věku	20
3.5 Vývoj řeči dítěte předškolního věku	22
3.5.1 Poruchy a vady řeči	23
3.6 Emoční prožívání dítěte předškolního věku	24
3.7 Socializace	25
4. Dobrý start dítěte do školy	27
4.1 Školní zralost	27
4.2 Školní připravenost	30
4.3 Školní nezralost	31
5. Odklad školní docházky	32
II. Praktická část	35
1. Cíl praktické části	36
2. Předpoklady	36
3. Metody	37
3.1 Test prediktivní baterie čtení	37
3.2 Dotazníkové šetření	39
3.3 Diagnostické šetření	39
3.4 Porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky	40
4. Popis zkoumaného vzorku a terénu	40

5. Výsledky a jejich interpretace	40
5.1 Test prediktivní baterie čtení	40
5.2 Dotazníkové šetření	41
5.3 Diagnostické šetření	49
5.4 Porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky	50
6. Ověření předpokladů	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	59
SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Název mé bakalářské práce je „*Dítě s odkladem školní docházky*“. Toto téma jsem si zvolila proto, že jako učitelka mateřské školy se s touto problematikou setkávám a mě samotnou zajímá, kdo vlastně je dítě s odkladem školní docházky.

Uvědomuji si, a nejen já, ale i rodiče začínajících školáků, že nástupem dítěte do školy se pro něj uzavírá období her a nastává období plnění školních povinností. Je to velká událost, životní změna a závažný mezník v jeho vývoji a v životě celé rodiny. V této nové etapě života je proto důležitý dobrý start a začátek. Je také nutné, aby dítě bylo pro vstup do školy dostatečně připravené a zralé. Většina dětí je v šesti letech zralá pro vstup do školy, ale některé děti zatím nemají dostatečně rozvinuté všechny schopnosti významné pro vstup do školy a předčasný nástup by pro ně mohl znamenat problémy v oblasti učení a chování. Pro takové děti bychom měli raději volit odklad školní docházky. Pomoc rodičům při rozhodování o odkladu školní docházky u svých dětí nabízí nejen učitelky mateřské školy, ale i odborní pracovníci. Pokud dojde k odkladu, je třeba zjistit, ve kterých oblastech vývoje má dané dítě problémy, a v následujícím roce se těmito oblastem věnovat a předejít tak potížím, k nimž by mohlo dojít v první třídě.

Cílem mé bakalářské práce je tedy definovat nejčastější příčiny odkladu školní docházky a zjistit, v jakých oblastech vývoje mají děti před nástupem do školy nejčastější problémy. V teoretické části charakterizují oblasti, jež jsou důležité pro vstup dítěte do školy, a je u nich, tudíž nutná určitá úroveň pro zvládnutí první třídy. Jsou to oblasti somatického, motorického, kognitivního, emočního vývoje a socializace dítěte předškolního věku. V další části práce se zabývám pojmy školní zralost, připravenost a nezralost a s tím související odklad školní docházky.

V empirické části zpracovávám data, která se týkají počtu odkladů v našem městě, a tyto výsledky porovnávám s odklady v našem kraji a v celé republice. Pomocí nestandardizovaného dotazníku určeného pro rodiče dětí s odkladem získávám podrobnější informace o této skupině dětí, vyhodnocuji, který měsíc narození je zastoupen při odkladu nejvíce a zda jsou odklady voleny spíše pro chlapce nebo děvčata, jaký má vliv vzdělání rodičů a co bylo příčinou odkladu. Prostřednictvím metody prediktivní baterie čtení a ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou zjišťuji hlavní problémové oblasti předškolních dětí. U dětí, jež mají odklad školní docházky a chodí do mé třídy, provádím vlastní diagnostické šetření pomocí pracovních listů a po roce srovnávám jejich výsledky.

I. Teoretická část

1. Nástup dítěte do školy

Vstup do základní školy představuje v našem vzdělávacím systému významný předěl v životě dítěte. Velký vliv na přípravu dítěte na povinnou školní docházku má mateřská škola. Základní škola staví na výsledcích práce mateřské školy, má řadu požadavků, které dítě nezíská zráním, přítomností ve společnosti ani rodinnou výchovou, ale je k němu zapotřebí specifický trénink. Obě tyto instituce musí své požadavky koordinovat tak, aby mezi nimi existovala návaznost a nedocházelo k tomu, že některé dovednosti získané v mateřské škole se přechodem do základní školy ztratí a naopak. Výrazné odlišnosti obou institucí by mohly vést k tomu, že by se dítě nedokázalo přizpůsobit nárokům první třídy a nezvládlo by její požadavky (Mertin, Gillnerová, 2003, s. 217-218).

„Na dobrém počátku všechno záleží“. Pro dítě vstup do školy znamená zvýšení nároků a zátěže. V dnešní době význam školního vzdělání vzrostl, dítě je podle svého výkonu ve škole hodnoceno a tím plní určitá očekávání svých rodičů (Říčan, Krejčířová, 2006).

Nástup do školy se stává pro dítě událostí a životní změnou a zároveň závažným mezníkem v jeho vývoji. Mění se vedoucí činnost dítěte od hrových aktivit a volného způsobu života k systematickému plnění školních povinností. Tyto povinnosti zasahují dítěti i do volného času, a tím tedy mění způsob života nejen jemu, ale i celé rodině. Vstup dítěte do školy je přínosem v jeho socializaci a kultivaci jako člověka a je cestou k jeho pozdější pracovní činnosti (Havlíková a kol., 1995, s. 113).

Škola je institucí, která je pro dítě mocnější než rodiče, protože i oni musí její rozhodnutí respektovat. Ve škole dítě získává nové role, jako je role školáka, žáka a spolužáka a tyto role mohou mít pro ně různý osobní význam, neboť jsou buď uspokojující, či zatěžující. Důležitá je samostatnost a přijetí zodpovědnosti za své jednání a schopnost nést jeho následky. Zátěží pro některé děti může být i nutnost podřídit se autoritě učitele. Škola zároveň dítěti umožňuje postupnou integraci do společnosti a ovlivňuje rozvoj jeho identity-sebehodnocení a sebeúcty (Vágnerová, 2008, s. 283-287).

Počátek školní docházky je pro rodiče prvním obdobím, kdy mohou začít srovnávat představy o svém dítěti s jeho skutečnými schopnostmi. *„Nastává čas, kdy přání rodičů a jejich výchovné úsilí bude podrobena zatěžkávací zkoušce školních nároků. Bude záležet na poznacích rodičů o dítěti a na jejich rozvážném jednání, aby*

výchova a práce s dítětem přinášela i jim radost z nového poznání- dítěte i sebe samých“ (Lisá, Kňourková, 1986, s. 188).

Po předškolních letech následuje období, kdy jsou děti ve fázi vývojové integrace. U různých vývojových dovedností dochází k utřídování a propojování, a díky tomu je dítě schopno plnit stále náročnější a složitější úkoly. Lze také říci, že děti mají pod kontrolou sebe i svět, který je obklopuje. Důležité je, aby dítě vizuálně rozlišovalo symbolické znaky- písmena a spojovalo je s jejich zvukovou podobou. Nesmírně důležité jsou také sensorické aktivity. Obvykle se děti těžko rozhodují a obtížně se vypořádávají s neočekávanými a neznámými okolnostmi. Do školy se děti těší a mívají velkou potřebu dělat vše správně. S chutí se pouštějí do náročných úkolů a organizovaných činností, jsou rády, když jejich práce přináší hmatatelné výsledky. Otvírají se před nimi nová a vzrušující dobrodružství (Allen, Marotz, 2005, s.127-129).

V každé zemi vstupují děti do školy v různém věku, a to zpravidla mezi 5. a 8. rokem věku. V našich zemích je povinná školní docházka stanovena pro děti, které 1. září dovršily šesti let a nebyl jim povolen odklad. Na přání rodičů mohou začít chodit do školy i děti, které dovrší šesti let až v průběhu školního roku. Pokud dítě dovrší šesti let v období od září do prosince, musí rodič k přihlášce doložit odborné psychologické vyšetření, u dítěte narozeného od ledna do konce června je nutné navíc doložit vyjádření odborného lékaře.

Pro vstup každého dítěte do školy jsou důležité schopnosti v různých oblastech jeho vývoje, podle kterých lze předem posoudit jeho způsobilost pro školu. Těmito oblastmi jsou somatický a motorický vývoj a s ním související vývoj kresby, rozvoj kognitivních schopností, emoční vývoj a rozvoj socializace. Pokud má dítě v některých zmiňovaných oblastech nedostatky, může rodič požádat ředitele školy o odklad školní docházky. Žádost musí být doložena posouzením poradenského zařízení nebo vyjádřením odborného lékaře. Důležité je vyloučit, zda dítě netrpí například lehkou mozkovou dysfunkcí nebo specifickými poruchami učení, protože v takovém případě by odklad školní docházky u dítěte nic nevyřešil. Dítě by mělo být umístěno do speciální třídy.

Uvedené nedostatky se u dítěte dají sledovat a ovlivňovat již v mateřské škole, která se významnou měrou podílí na jeho přípravě pro vstup do školy. K předškolnímu vzdělávání se přednostně přijímají děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Pokud nelze dítě v posledním roce před zahájením povinné školní docházky přijmout z kapacitních důvodů, musí mu obec zajistit v místě jeho trvalého pobytu zařazení do jiné mateřské školy. Dítě se přijímá k předškolnímu vzdělávání, jehož cíle

jsou vymezeny v § 33 zákona č. 561/2004 Sb. Předškolní vzdělávání spočívá ve vzdělávací činnosti, nikoli v poskytování péče. Děti, které navštěvují mateřskou školu před vstupem do školy, nemusí platit školné, a tím je tak umožněno všem dětem předškolního věku účastnit se předškolního vzdělávání.

2. Dítě v mateřské škole

Vstup dítěte do mateřské školy je jeho prvním krokem do společnosti a způsobuje největší změny v jeho dosavadním životě. Tato událost nepřináší problémy jen pro dítě, ale i pro rodiče a učitelky. Situace v mateřské škole je pro něj jiná než doma a nese s sebou náročné požadavky. Přizpůsobení se novým poměrům představuje pro dítě zátěž, která se projeví změnou chování. Dítě se stává součástí dvou různých světů s odlišnými pravidly - domov a prostředí mateřské školy. Ze začátku nové děti vše sledují z povzdálí, učí se zpracovávat množství podnětů a uspořádat chaos, jenž je obklopuje. Postupem času se snaží navazovat nové kontakty, usilují dostat se do středu dění a získat určitou roli ve skupině. Během čtyř týdnů si většina nově příchozích dětí na mateřskou školu zvykne (Haefele, Wolf-Filsinger, s. 11-22).

Mateřská škola jako instituce zajišťuje předškolní výchovu a vzdělávání a stala se v rámci vzdělávací soustavy legislativně zakotveným druhem školy. Proces vzdělávání se v ní řídí obdobnými pravidly, jaká platí pro ostatní školy. Myslím si, že dnešní děti potřebují mateřskou školu, protože svým profesionálním přístupem pomůže rodině připravit optimální podmínky vzhledem k individuálním potřebám každého dítěte. Zároveň je komunitou předškolních dětí a dospělých lidí, proto má vliv na celkové zdraví svých svěřenců. Předškolní výchova a vzdělávání představují široké socializační působení především v rámci rodiny s možností využívat ke spolupráci výchovnou instituci.

Dítě v předškolním období by mělo poznat svět vrstevníků, seznámit se s pravidly i povinnostmi při soužití s jinými dětmi. Mateřská škola pomáhá dítěti naučit ho žít podle určitých pravidel, která jsou rozdílná od pravidel v rodině, dále ho učí žít v kolektivu dětí, umět vyjádřit svůj názor a respektovat i názor toho druhého, odpoutat se od rodiny, kdy tato odpoutanost je spjatá s jistotou. Umožňuje mu stýkat se s jinou autoritou, než jsou rodiče, a tato osoba (učitel) je pro něj velmi důležitá (Špaňhelová, 2004, s.11-16).

Hlavními principy je akceptovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku, umožňovat rozvoj a vzdělání každého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb. Úkolem předškolního vzdělávání je zajišťovat dítěti prostředí

s dostatkem podnětů k jeho rozvoji a učení, obohacovat jeho denní program a poskytovat mu odbornou péči. Mělo by také usnadňovat dítěti jeho další životní a vzdělávací cestu, rozvíjet jeho osobnost, podporovat jeho tělesný rozvoj, zdraví a spokojenost a vytvářet mu předpoklady pro pokračování ve vzdělávání.

Každá mateřská škola pracuje podle svého školního vzdělávacího programu, který si upravuje podle podmínek své mateřské školy, ale zároveň musí při jeho tvorbě vycházet z rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, jenž vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku.

Vzdělávací obsah je členěn do několika vzdělávacích oblastí, které se vzájemně prolínají, prostupují a ovlivňují. Toto propojení zaručuje, že vzdělávání bude přirozenější, účinnější a hodnotnější. Vzdělávací obsah je uspořádán do pěti oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální.

Hlavním záměrem pedagoga je v biologické oblasti (Dítě a jeho tělo) potřeba podporovat a stimulovat růst a vývoj dítěte, rozvíjet jeho fyzickou, tělesnou a pohybovou zdatnost, zlepšovat sebeobslužné, pohybové a manipulační dovednosti a vést ho ke zdravým životním postojům a návykům.

V oblasti psychologické (Dítě a jeho psychika) se pedagog zaměřuje na podporu duševní pohody dítěte, jeho psychickou zdatnost a odolnost, rozvoj poznávání, učení, růst intelektuálních, vzdělávacích dovedností, poznávacích procesů, citů, vůle a sebevyjádření.

V interpersonální oblasti (Dítě a ten druhý) podporuje učitel utváření kladných vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, obohacuje jejich vzájemnou komunikaci a prohlubuje tyto vztahy.

Vzdělávacím záměrem pedagoga v oblasti sociálně-kulturní (Dítě a společnost) je snaha uvést dítě do společnosti lidí, aby zvládlo pravidla soužití, do světa materiálních a duchovních hodnot, pomoci dítěti osvojit potřebné dovednosti, postoje a návyky a umožnit mu tak aktivně se podílet na společenském dění.

V oblasti enviromentální (Dítě a svět) je třeba seznámit dítě s okolním světem a jeho děním a s vlivem člověka na životní prostředí a vytvořit odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí.

Všechny uvedené cíle jednotlivých vzdělávacích oblastí výchovy jsou závazné, avšak pro nás budou důležitější očekávané výstupy, kterých by mělo dítě docílit před vstupem do první třídy.

Dítě předškolního věku by mělo zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, sladit pohyb s rytmem a hudbou, vnímat a rozlišovat pomocí smyslů, ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, sebeobsluhu, základní kulturně hygienické a zdravotně preventivní návyky, pracovní úkony, pojmenovat části těla a umět zacházet s běžnými předměty denní potřeby. Má správně vyslovovat, vyjadřovat se, domluvit se, záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost, odloučit se na určitou dobu od svých blízkých, spolupracovat s ostatními, uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, adaptovat se na život ve třídě, všímat si změn ve svém okolí a pečovat o životní prostředí.

3. Charakteristika předškolního období

Vývoj jedince je zákonitý proces, kdy jednotlivé fáze vývoje na sebe navazují, je individuální a je ovlivněn dědičnými dispozicemi a prostředím. Vyvíjí se vlastním tempem a jeho vývoj je také ovlivňován rodinným zázemím, výchovou a mateřskou školou. Realizuje se dvěma základními procesy, a tím je biologický proces zrání a psychologický proces učení. Proces zrání je dán geneticky a vnějšími faktory se téměř nedá ovlivnit. Je to zákonitá posloupnost změn v organismu a podmiňuje připravenost jedince k učení. K nejznámějším vývojovým teoriím patří zejména práce Jean Piageta a Erika Eriksona.

Od počátku ontogeneze závisí nejen somatický i psychický vývoj dítěte, ale i vývoj intelektu, rysů osobnosti i jeho fyzické a psychické zdraví na sociálních a speciálně výchovných podmínkách. Rozšiřuje se možnost dítěte seznamovat se se světem, rozvíjí se zároveň poznání okolního světa, poznávací procesy a schopnosti, senzomotorika a sociální interakce. Hlavním činitelem vývoje je rodina, která pečuje o tělesný vývoj dítěte, o jeho zdraví, ale je zároveň jeho první sociální skupinou, v níž dítě žije a získává zkušenosti (Čáp, 1983, s. 104-105).

Podle Langmeiera, Krejčířové (2006, s. 87) se jako předškolní věk v širším slova smyslu označuje celé období od narození až po vstup do školy. V užším slova smyslu je „věkem mateřské školy“.

„Předškolní období je čas neutuchající aktivity tělesné i duševní, velkého zájmu o okolní jevy, doba, která je nazývána obdobím hry, protože je to právě hrová činnost, v níž se aktivita dítěte projevuje především“ (Mertin, Gillnerová, 2003, s. 11).

Předškolní období trvá od 3 do 6-7 let. Konec období není přesně vymezen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem dítěte do školy. Pro tento věk je

charakteristická stabilizace vlastní pozice ve světě, diferenciací vztahu ke světu a nastává obrovský posun v rozumových schopnostech dítěte (Vágnerová, 2008, s.173).

Dochází také k rozvoji pohybové aktivity, smyslového a citového vnímání. Velmi důležitý je vývoj mozku. Zrání dítěte je patrné například na pokračující osifikaci kostry. Je to nejpozoruhodnější etapa vývoje jedince, ve které se spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno, s tím, co se výchovou a učením stalo základem pro jeho další vývoj.

Je to zároveň období, kdy jsou děti plné energie, zvědavosti a nadšení. Ve všem co dělají se projevuje jejich tvořivost a fantazie. Rozšiřuje se slovní zásoba a intelekt, takže se dítě dokáže přesněji vyjadřovat a získává postupně kontrolu nad svým chováním (Allen, Marotz, 2005, s. 99).

Podle Klenkové, Kolbábkové (2003, s. 4) je předškolní období také charakterizováno změnami v pohybových a tělesných funkcích, v poznávacích procesech, v citovém a společenském vývoji. Dochází ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte. Hlavní potřebou dítěte je účelná aktivita a prosazování sebe sama. Zmíněné období je také označováno jako věk iniciativy.

V této kapitole jsem se zmínila o předškolním období komplexně a v následujících kapitolách se budu podrobněji zabývat vývojem dítěte před vstupem do školy a oblastmi, které jsou důležité pro posuzování školní zralosti.

3.1 Somatický vývoj dítěte předškolního věku

První důležitou oblastí, která hraje roli při vstupu do školy, a tedy i při posuzování školní zralosti, je somatický (tělesný) vývoj dítěte. Dříve se také hojně k orientačnímu posouzení tělesné zralosti používala takzvaná filipínská míra, která znamenala, že dítě, jež si dosáhlo jednou rukou přes vzpřímenou hlavu na ucho na protilehlé straně hlavy, bylo považováno za zralé pro vstup do školy.

V předškolním věku se mění tělesná konstituce dítěte a silueta celkové postavy-období první vytáhlosti. Prodlužují se dolní i horní končetiny a prodlužuje se také postava v poměru k hlavě. Dochází ke zmenšování obvodu lebky. Zvětšují se šířkové rozměry kostry, a to hlavně šíře ramen. Růst se zpomaluje, je pravidelný a plynulý. Postava je plná, trup je válcovitý, břicho vystouplé, lopatky odstupují, není naznačené zúžení v pase. Vzhledem k velké pohybové aktivitě klesá zejména u chlapců množství tuku v těle. V celkovém vzhledu dítěte se objevuje určitý pohlavní rozdíl. Stále více se také dítě svou podobou přibližuje podobě dospělého. Dítě v šesti letech by mělo v průměru dosahovat 112-116 centimetrů a vážit 18-20 kilogramů.

Pohyby se neustále zdokonalují, pokračuje osifikace kostry, rozvíjí se centrální nervová soustava a vegetativní funkce, probíhá výměna dětského chrupu a dokončuje se myelinizace nervových drah (obaly chránící výběžky nervových buněk). Se zvětšující se tělesnou hmotností se zvyšuje i činnost vnitřních orgánů, dochází ke snížení tepové frekvence, hmotnost srdce se ztrojnásobuje. Zvětšuje se i hmotnost plic a počet dechů se snižuje. Převažuje hrudní typ dýchání.

S rozvojem chůze se také vyvíjí podélná a příčná klenba nohy. Dítě má v tomto věku již vyvrálá všechna regulační centra, takže dovede regulovat příjem potravy a udržuje stálou tělesnou teplotu. Protože se dítě dostává stále více do kontaktu s okolím a přijde do styku s velkým množstvím lidí, dochází též k rozvoji mizních tkání v těle a k růstu nosní a krčních mandlí, které chrání organismus před nebezpečím infekce. Důležitá je dobrá imunita dětí, jež je chrání před častými nemocemi. Umožňuje jim tak nezameškat výuku ve škole a bez problémů zvládnout základy učiva první třídy.

3.2 Motorický vývoj dítěte předškolního věku

„Termín motorika označuje souhrn veškerých pohybů živého organismu“ (Andersonová, Fischgrundová, Lobascherová, 1994). Motorické dovednosti se dělí na hrubou a jemnou motoriku a pojetí vlastního těla.

Motorický vývoj dítěte je další oblastí, ve které by dítě nemělo mít před vstupem do školy problémy. Motorické dovednosti jsou pro dítě v tomto období velice důležité a vyvíjejí se bez ohledu na nácvik, ale správné podněty jejich vývoj urychlují.

V šesti letech má již dítě dobrou pohybovou koordinaci, je zručné, hbité, dochází k harmonizaci a eleganci pohybů. Zdokonaluje se a roste kvalita pohybové koordinace. Pohyby dítěte jsou přesnější, účelnější a plynulejší, dítě je hbitější, dokáže napodobovat různé sportovní aktivity. Předškolní dítě má přirozenou touhu po pohybu. Součástí osvojování si pohybových dovedností je i otužování a správné dýchání, což příznivě působí na upevňování zdraví a předcházení různým nemocem.

Pro zdravý vývoj dítěte je pohyb nepostradatelný. Fyzický pohyb ovlivňuje orgány, působí na vnitřní prostředí, koordinuje funkce mezi jednotlivými orgány i mezi organismem. Zároveň předchází obezitě, posiluje odolnost organismu, působí preventivně proti stresům a vytváří návyky pro správnou pohybovou aktivitu v dospělosti. Je proto důležité dopřát dětem prostor k spontánnímu pohybovému projevu doma, venku i v mateřské škole (Havlínová a kol., 1995, s. 45).

Celé předškolní období je vyvrcholením spontánní aktivity a pohyblivosti. Pohybové dovednosti umožňují dítěti styk s okolím, obratnost působí na jeho zdravé sebevědomí a harmonizace pohybů pěstuje v dítěti smysl pro krásu lidského těla a nenásilně navozuje potřebu správně pěstovat hygienické návyky. Pohyb je pro dítě důležitý i z hlediska prevence různých neurotických obtíží (Lisá, Kňourková, 1986, s. 177).

Motorický vývoj dítěte a vývoj řeči se vzájemně ovlivňují. Pokud u dítěte dochází k postižení pohybového ústrojí, bývá často opožděn i vývoj řeči. Dítě má špatnou motoriku mluvidel- rtů, tváře, horní a dolní čelisti a jazyka. Dochází tak u něj ke špatné výslovnosti a řeč je nesrozumitelná.

3.2.1 Rozvoj hrubé motoriky

Hrubou motorikou rozumíme celkové pohyby a schopnost dítěte koordinovaně používat tělo jako celek. Zvládnutí hrubé motoriky je důležité pro plný rozvoj jedince. Pohybové dovednosti pomáhají dítěti získat sebedůvěru, zdokonalit koordinaci pohybů a prohloubit jeho samostatnost. Je důležité rozvíjet u dětí pohybové činnosti, protože podněcují tělesný vývoj a vedou také k lepším návykům v oblasti spánku a jídla (Andersonová, Fischgrundová, Lobascherová, 1994).

Vzhledem k tomu, že se zvětšuje síla svalů, mělo by dítě před vstupem do školy zvládnout udržet rovnováhu, skákat a stát na jedné noze, skoky snožmo, běh a běh poskočný, chytání a házení, dokázat chytit a hodit míč na cíl. Chůze by měla být pružnější s mnohem lepší stabilitou, přejít bez pomoci přes kladinu. Nejen že by bez problémů mělo zvládat chůzi i běh po nerovném terénu, chůzi pozpátku, ale v tomto období je třeba bez potíží chodit samostatně po schodech a střídat při tom nohy. Dítě má také umět se dotknout rukou prstů u nohou bez pokrčení noh v kolenou.

3.2.2 Rozvoj jemné motoriky

Dítě v předškolním období velice rádo maluje, modeluje z hlíny, baví ho rukodělné a výtvarné práce, kreslí, vybarvuje a pracuje nejen s papírem, ale i s různým materiálem, ze kterého vyrábí rozličné předměty. K těmto činnostem je zapotřebí zvládnout jemné, přesné pohyby a zručnost rukou a tím dosažení určité úrovně jemné motoriky.

Jemné pohyby umožňují drobné svaly rukou, na nichž v předškolním věku probíhá osifikace ruky, kdy se chrupavka mění v kost. Neustále se rozvíjí manuální

zručnost a zdokonalují se konstruktivní schopnosti dítěte. Dítě by mělo umět podle obrázku z malých kostek sestavit trojrozměrné útvary. Zařazování cvičení jemné motoriky ruky a prstů je důležité pro přípravu dítěte na psaní. Jde také o to, aby dítě dobře koordinovalo pohyby rukou v závislosti na vizuálním vyhodnocení situace.

Zvládnutí jemné motoriky je důležitým předpokladem pro psaní a pro schopnost zvládnout sebeobsluhu. K jemné motorice patří dovednost provádět pohyby za spolupráce zraku a ruky a senzomotorika, což je schopnost dítěte pochopit, jaký je jeho vztah k předmětům kolem něho. Motorika ruky úzce souvisí s hmatem.

Jemnou motoriku můžeme u dětí rozvíjet pomocí různých činností, například zařazováním prací se stavebnicemi, vyráběním z papíru, textilu a z přírodnin, navlékání korálků, střihání nůžkami, kreslením, malováním, modelováním, prostřednictvím všech míčových her a zařazováním dovedností předcházejících psaní. K těmto činnostem patří rovněž jakákoliv manipulace s předměty. Tužku již dítě nedrží v dlani, ale mezi ukazovákem, prostředníkem a palcem, daří se mu nést nádobu s tekutinou, začíná se vyhraňovat lateralita. Dítě se dokáže samostatně obléct, jíst a dodržovat základy hygieny.

3.3 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku

Další oblastí k posuzování zralosti pro vstup dítěte do školy je jeho kognitivní vývoj. „*Kognitivní neboli poznávací, též vnímající, hodnotící, vztahující se k poznávacím procesům*“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 261). V tomto období se rozvíjejí všechny poznávací schopnosti.

Většina dětí se však nedokáže soustředit, udržet delší dobu pozornost, nechápe zadání jednoduchých úkolů a vyžaduje k jejich plnění individuální přístup. Některé děti nedokáží dokončit práci a odbíhají od činností, nezapamatují si jednoduchý text písně nebo básně a to mohou být další příčiny, proč pro takové dítě volit odklad školní docházky.

Percepce (vnímání) je globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí, není schopno rozlišovat základní vztahy. Nechá se snadno upoutat detailem, rozvíjí se u něj zároveň zraková a sluchová diference. Vnímání prostoru je také nepřesné a čas umí posoudit jen ve vztahu ke konkrétní činnosti. Dochází však k velkému posunu v oblasti poznávacího vývoje. Inteligence se dostává postupně na úroveň názorného myšlení. Dítě dělá závěry o věcech na základě názoru, vnímání a představování (Špaňhelová, 2004, s. 10-11).

Poznávání je v předškolním věku zaměřeno především na nejbližší svět, který dítě obklopuje, a na pravidla, jež v něm platí. U dětí ještě nejsou rozvinuty všechny složky pozornosti, neumějí vnímat celek, který je složen z detailů, a nevšímají si souvislostí a vztahů mezi nimi. Uvažování může být ovlivněno nejenom úrovní myšlení, ale i nezralostí centrální nervové soustavy nebo nedostatečnými znalostmi a zkušenostmi.

Dítě by mělo v tomto období umět chápat pojmy jako velikost, tvar, nejmenší, nejkratší, utřídít předměty na základě určitých kritérií, zvládnout číselnou řadu - alespoň od 1 do 10, umět se orientovat v prostoru i v čase - rozdělení dne - a zajímat se o získávání nových informací.

3.3.1 Myšlení

„Myšlení je proces vědomého odrazu skutečnosti v takových jejích objektivních vlastnostech, souvislostech a vztazích, do kterých se zahrnují i objekty nedostupné bezprostředním smyslovým vnímáním“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 332).

Dítě nyní dosahuje významného pokroku ve všech formách myšlení. Myšlení předškolního dítěte není logické, a proto je nepřesné, útržkovité, nekoordinované, nepropojené, je vázáno na konkrétní činnost a aktivitu dítěte. V tomto věku dítě ještě nechápe trvalost a představy jsou fixovány na konkrétní předmět. Realitu si dítě upravuje tak, aby byla pro něj srozumitelná a přijatelná (Klenková, Kolbábková, 2003).

„Typické znaky uvažování předškolního dítěte lze stručně shrnout dle následujících kritérií do několika bodů“ (Vágnerová, 2008, s. 174-175):

1. Způsob, jakým dítě nazírá svět, jak a jaké informace si vybírá.
  - Centrace je snaha dítěte zaměřit se na jeden, obvykle nápadný znak, který považuje za podstatný, a přehlíží znaky jiné, méně výrazné, i když jsou mnohdy významnější. Předškolní děti nedovedou vzít v úvahu více než jeden aspekt situace.
  - Egocentrismus, kdy se dítě zaměří na subjektivní názor a opomíjí jiné, jež mohou být odlišné.
  - Fenomenismus je důraz dítěte na určitou podobu světa nebo na jeho představu.
  - Presentismus je vázanost dítěte na přítomnost a na aktuální podobu světa.
2. Způsob, jakým tyto informace zpracovává a jak svá zjištění interpretuje.
  - Magičnost je uplatňování fantazie při interpretaci reálného světa. Tím se stává, že se jeho poznání zkresluje. Děti v tomto období nedělají velké rozdíly mezi skutečností a fantazijní produkcí.

- Animismus, antropomorfismus, což znamená přiřítání vlastnosti živých neživým objektům. Děti předškolního věku jsou schopné odlišit živé a neživé, ale stále jsou ještě schopné tyto rozdíly přehlížet.
- Arteficialismus je způsob dětského výkladu vzniku okolního světa a lidského těla.
- Absolutismus je přesvědčení, že vše musí mít definitivní a jednoznačnou platnost, protože dítě má potřebu jistoty.

V tomto období také dochází k rozvinutí názorného intuitivního myšlení, kdy je dítě vázáno na to, na co se právě dívá, co ho zaujalo. Chybí mu ale odlišení mezi jeho psychologickou realitou a objektivním světem reality. Dochází též k uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení. Dítě se začíná zajímat o své okolí a dění kolem něho. Nezastupitelnou úlohu hrají dospělí. Toto období se vyznačuje zvědavostí, která povzbuzuje dítě k verbálnímu projevu i k myšlení. Je to období dotazů a otázek.

3.3.2 Fantazie

Špaňhelová (2004, s. 57) fantazii neboli představivost definuje jako „*myšlení v obrazech, vytváření nových představ na základě dřívějšího vnímání, obměňování minulé zkušenosti*“, kdy míra fantazie je dána nadáním a život dítěte obohacuje. Na základě fantazie dochází u dětí k výmyslům, které jsou pro tento věk přirozené. Dítě snadno podléhá představě nebo přáním, snaží se je přetvářet a všemožně dotvářet. Pokud je to možné, měli bychom dítě navigovat k pravdě.

Představy předškoláka jsou barvitě a bohaté, často doplňovány dětskou konfabulací, což jsou smyšlenky, o nichž jsou děti přesvědčeny, že jsou pravdivé. V představách si dítě přizpůsobuje obtížně přijatelnou nebo nepochopitelnou situaci, proto jsou představy pro předškoláka nutné. „*V předškolním období totiž též dochází k významnému procesu decentrace, při kterém se dítě učí, že existence prostorového, časového a příčinného světa jeví nezávisí na něm* (Mertin, Gillnerová, 2003, s. 12-15).

Fantazie se rozvíjí intenzivně a dítě ji uplatňuje ve svých každodenních činnostech. Vliv fantazie převládá nad respektováním logických skutečností.

Důležité je v předškolním věku zařazovat fantazijní hry, které pomáhají dítěti citově se rozvíjet a odreagovávat se a občas i přizpůsobovat si skutečnost svým přáním a potřebám.

3.3.3 Paměť

„Paměť znamená schopnost přijímat, držet a znovu oživit minulé vjemy“ (Hartl, Hartlová, 200, s.391).

Paměť je velice důležitá v procesu učení, protože samo učení je založeno na paměti. Má charakter bezděčného zapamatování a uchování. Naší snahou je vštípit dítěti nové vjemy a docílit toho, aby si je uvědomovalo a vybavovalo. Většinou si dítě zapamatovává konkrétní a názorné jevy a funguje u něj spíše mechanická paměť.

Záměrnou paměť začíná dítě uplatňovat až kolem pátého roku. Dítě spíše využívá paměť konkrétní, kdy si lépe zapamatuje konkrétní události než jejich slovní popis. Také převažuje spíše krátkodobá paměť, která má omezenou dobu uchování informací. Teprve až na konci předškolního období nastupuje působnost dlouhodobé paměti. Dítě si ve většině případů na delší dobu zapamatovává situace, jež byly pro něho citově zabarvené. Vývoj paměti závisí na zrání příslušných mozkových struktur, na aktuální úrovni kognitivních schopností a na zkušenosti. Kapacita paměti roste s věkem.

3.4 Kresba dítěte předškolního věku

Děti v tomto období velice rády kreslí a úroveň kresby do značné míry vypovídá o rozvoji schopností a dovedností dítěte. Úroveň kresby je tedy významným indikátorem zralosti dítěte pro vstup do školy, a proto právě kresba a grafomotorika jsou základní součástí testů školní zralosti.

Dětská kresba se zdokonaluje s rozvojem jemné motoriky, ke kterému dochází právě v předškolním věku. Přesto mnohé děti ještě špatně drží tužku, mají křečovitě pohyby při kreslení, nedokáží uvolnit zápěstí ani loketní a ramenní kloub. Je dobré zařazovat uvolňovací cvičení, kresbu směřovat na velký formát papíru nebo na formát připevněný ve výšce očí, aby se ruka mohla při kreslení dostatečně uvolnit.

Děti kreslí z radosti a kromě motoriky si kresbou rozvíjí výtvarné dovednosti, pozorovací talent a fantazii.

Vývoj kresby prochází několika fázemi (Vágnerová, 2008, s. 183-184):

1. Presymbolická, senzomotorická fáze, je to období čar a čmáranic, kdy dítě v batolecím věku často výsledek kresby vůbec nezajímá. Vznikají z radosti, nemají žádný věcný obsah, rozvíjí se v nich grafická připravenost.
2. Fáze přechodu na symbolickou úroveň. Dítě postupně zjišťuje, že čmáraní může být prostředkem k zobrazení reality. Výslednou kresbu dokáže dodatečně pojmenovat.

3. Fáze primárního symbolického vyjádření, kdy dítě dokáže něco konkrétního nakreslit. Kresba je závislá na rozvoji schopností a dovedností, ale i na aktuálním emočním stavu dítěte.

Děti nejčastěji kreslí lidskou postavu, přičemž vycházejí ze zkušenosti s vlastním tělem a z pozorování jiných lidí. Postava je v klidu a v přímém pohledu, postupně se objevuje zachycení postavy v pohybu a v profilu. Důležité pro dítě je také zobrazování obličejů, který má pro něj význam při navazování sociálního kontaktu. Potom jsou to končetiny, potřebné pro aktivitu. Právě kresba postavy nám může hodně říct o zralosti dítěte pro vstup do školy.

Děti rovněž dokáží nakreslit předmět z okolního života, z přírody, jev i ilustraci. Důraz kladou na zobrazování detailů. Může se objevit i transparentnost, průhlednost kresby - rentgenický pohled, který vymizí v prvních letech školní docházky. Na konci předškolního věku se dětské výtvořiny stále více podobají skutečnosti, jde o stadium realistického zobrazení. Dítě zpravidla kreslí to, co vidí nebo na něj silně citově zapůsobilo. Dítě by mělo kreslit spontánně samo za sebe, bez obkreslování a napodobování kreseb okolních sousedů.

Kresba jako diagnostický prostředek je mnohdy jedinou cestou, jak poznat skryté oblasti psychiky dítěte. Dítě nemá dostatečnou slovní zásobu ani životní zkušenosti a kresba pro něj představuje často jediný prostředek k vyjádření jeho niterných prožitků. Odborné a podrobnější hodnocení sloužící k cílené pomoci dítěti provádí odborník s dostatečným vzděláním, zkušeností a praxí jako například grafolog, psycholog, psychoterapeut, dětský psychiatr a další odborníci v této oblasti. Při kresbě je možné přirozenější navázání kontaktu s dítětem a toho využíváme při poradenské nebo následně terapeutické práci. V samotných kresbách se také odráží psychické procesy osobnosti, temperament, ale i emoční prožívání a postoj k daným skutečnostem. Při hodnocení kresby je důležité brát v úvahu věk a šikovnost dítěte, grafomotorickou koordinaci pohybů, poruchu jemné motoriky a vliv různých vad v jeho vývoji.

V dětské kresbě se mohou vyskytovat zvláštnosti jako je R-princip, kdy dítě kreslí věci v pravém úhlu, grafoidismus, naklání kresbu ve směru písma, zakulacuje ostré a pravé úhly a automatismus, kdy při kresbě opakuje jednoduché a osvojené tvary.

Před vstupem dítěte do školy by měla být u něj jasná dominantní ruka čili vyhraněná lateralita.

3.5 Vývoj řeči dítěte předškolního věku

Řeč v předškolním věku zaznamenává obrovský vývoj. Nedostatky v této oblasti mohou být zvláště pádným důvodem pro odklad školní docházky. Řeč také souvisí s myšlením, porozuměním a vyjadřováním dítěte.

„Řeč je schopnost člověka vyjádřit členěnými zvuky obsah vědomí a schopnost používat výrazové prostředky“ (Hartl, Hartlová, 2000, s.519).

Člověk se rodí se schopností pro rozvoj řeči. Slovní formu řeči, kterou užívá určitá společenská skupina, nazýváme jazyk.

Slovní zásoba neroste rovnoměrně. Dítě má slovní zásobu pasivní, kam patří slova, jimž dítě rozumí, a slovní zásobu aktivní, kterou tvoří slova, jež používá. Gramatická struktura jazyka se tvoří v době, kdy dítě začíná používat věty. Gramatika jazyka se vyvíjí do pěti let, pokud se vyskytují po tomto období nějaké nedostatky v řeči, je to signál potíží ve vývoji.

V pěti letech se slovní zásoba rozroste na 2000 slov. Kolem pátého roku začínají děti používat mluvu k regulaci svého chování a chovají se podle své „vnitřní řeči“. Také si v této době osvojují vztah a chápání souvislostí k danému tématu. Děti se rovněž začínají vyjadřovat v minulém čase, mluvit a odpovídat celou větou. Uvědomují si, s kým komunikují, a podle toho odlišují způsob komunikace. Když komunikují s dospělými, vyjadřují se zdvořile, snaží se nepoužívat nevhodné výrazy. V komunikaci s vrstevníky se vyjadřují přímo, používají specifické výrazy a oslovení.

V posledním roce předškolního období dokáže dítě odpovědět na jednoduchou otázku, dokáže podle obrázku převyprávět známý příběh, používá k vyjadřování věty, má znalosti o své rodině a městě, ve kterém bydlí. Nejdříve dospělým lidem tyká a teprve mezi 5.- 6. rokem začíná vykat. I zde má vliv mluvní vzor dítěte.

Pokud budeme u dítěte rozvíjet řečové vyjadřování, zapůsobíme současně i na jeho rozumový vývoj. Na základě rozvoje řeči a s růstem poznatků o světě se mění názorné myšlení na uvažování v pojmech. Podle úrovně řeči a myšlení probíhá i socializace dítěte a osvojování si určitých sociálních rolí.

„Předškolní dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory, požadavky, pocity, které chce někomu sdělit“ (Vágnerová, 2008, s.224).

V komunikaci předškolních dětí se projevuje typický způsob uvažování. Také zvědavost povzbuzuje dítě předškolního věku k verbálnímu projevu i k myšlení. Nastává období otázek. Předškolní dítě se při popisované situaci nezaměřuje na podstatné věci, jsou pro něj samozřejmé, ale pro posluchače je tak popis nesrozumitelný, až nesmyslný.

Komunikační projev může mít i určité formální nedostatky, které se projevují v nesprávné výslovnosti dětí. Příčinou může být nezralost v oblasti motoriky mluvidel, kdy dítě ještě jejich pohyby nedovede správně koordinovat. Přichází však v úvahu i nezralost fonologické diferenciaci, přičemž dítě rozdíly ve výslovnosti neslyší, a z toho důvodu neví, že nevyslovuje správně (Vágnerová, 2008, s.224-225).

3.5.1 Poruchy a vady řeči

V praxi se stále více setkáváme s tím, že předškolní děti nedokáží odpovídat celou větou, mají malou slovní zásobu, nepoužívají slovesa ve větě, nejsou schopny převyprávět příběh, pohádku nebo se souvisle vyjádřit. Velmi častou příčinou odkladů školní docházky je špatná výslovnost.

Vývoj řeči dítěte může být narušen v různých oblastech a poruchy mohou mít rozdílnou etiologii:

Dysfázie je porucha, kde hlavním příznakem je opoždění řeči, postihuje řeč jako celek. Nejtěžší stupeň se označuje jako nemluvnost, kdy se mluvená řeč nevyvíjí. Střední stupeň poruchy se označuje jako těžká dysfázie neboli částečná nemluvnost. Řeč je velmi chudá, slovní zásoba malá, vyjadřovací obratnost omezená, vyskytují se chyby ve skloňování a časování, věty jsou jednoduché. Příčinou je poškození či špatná funkce centrální nervové soustavy.

Opožděný vývoj řeči u dítěte nastává, pokud nemluví ani po třetím roce, anebo mluví méně, než je pro tento věk obvyklé. Příčin může být mnoho, například špatné sociální prostředí, dědičnost, nedostatek mluvního kontaktu, nadbytek péče o řeč spojený s příliš pečlivou výchovou, nedostatky ve zrakovém vnímání a špatný stav sluchu, oligofrenie, citová nevyrovnanost nebo vývojové vady mluvidel.

Rhinolalie-huhňavost je porucha zvuku řeči, kdy zvuk vyslovovaných hlásek je deformován a řeč je zvukově nápadná. Příčiny jsou organického původu.

Balbuties-koktavost je závažná porucha, při níž dochází k opakování první nebo poslední slabiky nebo protahování délky slabik. Příčinami jsou zvýšené nároky kladené na dítě, kdy dítě je nervově labilní nebo má sklony k neurotickým projevům. Jinými důvody mohou být nevhodné výchovné vlivy, nepřiměřená výchova, narušené vztahy v rodině nejen mezi rodiči, ale také i mezi sourozenci. Koktavost také může být u dítěte vyvolána traumatizujícím zážitkem. Poruchu způsobí i špatná schopnost hospodaření s dechem nebo častý kontakt s koktavou osobou.

Tumulus-breptavost je vada, která se týká plynulosti mluvy. Je typická nápadným zrychlováním řeči a ta se stává nesrozumitelnou. Člověk v rychlosti „polyká“ slabiky nebo celá slova, takže věty ztrácejí smysl. Příčinami je organický původ, projev lehké mozkové dysfunkce a podíl má zde i dědičnost.

Mutismus - jde o poruchu řeči na neurotickém podkladu, poruchu řeči v sociální interakci. Mutistické dítě umí mluvit, ale v určitém prostředí nebo s určitými osobami nekomunikuje, jde o mutismus elektivní. V lehčích případech nemluví, ale komunikuje neverbálně. U těžších forem dítě nijak nereaguje, nekomunikuje, jde o mutismus totální, o celkovou ztrátu hlasu i řeči. Může vzniknout náhle důsledkem šoku.

Dyslalie-patlavost je nejčastější poruchou artikulace řeči, ale také nejrozšířenější vadou řeči vůbec. Jedná se o vadnou výslovnost jedné nebo několika hlásek, přičemž výslovnost ostatních hlásek je správná. Příčinami může být málo podnětné prostředí, ve kterém dítě žije, vady smyslových orgánů, citová nedostatečnost, poruchy v centrálním nervovém systému, motorická neobratnost nebo anomálie mluvních orgánů.

Mezi další důvody vad výslovnosti patří nevhodný mluvní vzor, nevhodné výchovné postupy, nedostatky ve sluchové diferenciaci, nedostatky v obratnosti a koordinaci pohybů a nevyrovnaný vývoj řeči.

3.6 Emoční prožívání dítěte předškolního věku

Emoční prožívání dětí v tomto období se vyznačuje větší stabilitou a vyrovnaností. Citové prožitky bývají intenzivní a většina emočních prožitků je vázána na aktuální situaci a na to, jak se dítě momentálně cítí. Postupně se rozvíjí emoční paměť a ubývá negativních emočních reakcí. Emoční prožívání předškolních dětí dle Vágnerové (2008, s. 197) lze shrnout do několika bodů:

- Vztek a zlost, které se nevyskytují tak často, ale objevují se zejména v kontaktu s vrstevníky.
- Některé projevy strachu bývají vázány na rozvoj dětské představivosti a závisí na typu temperamentu.
- Pozitivní emoční stav, čímž je veselost a zároveň rozvoj smyslu pro humor.
- Dítě chápe dimenzi nejbližší budoucnosti, dokáže se na něco těšit nebo naopak se může něčeho obávat.

Předškolní děti chápou aktuální význam emocí a mají tendenci předpokládat, že ostatní lidé budou prožívat totéž, co ony samy. Porozumět emoční ambivalenci je obtížné, teprve až v 6 letech děti pochopí, že se lidé mohou za určitých okolností cítit

dobře i špatně. Začínají také v tomto věku rozumět příčinám emočních reakcí a uvědomují si, že určité situace obvykle vyvolávají stejné pocity. Uplatňuje se rovněž v této oblasti mechanismus projekce, kdy si děti představují, že tak, jak se v určitých situacích cítí ony samy, tak se v nich musí cítit a reagovat i ostatní lidé. Rozvíjí se rovněž emoční inteligence, děti chápou svoje pocity a dovedou projevat empatii k emočním prožitkům jiných lidí. Začínají rozumět svým emočním prožitkům a ovládají svoje citové projevy. Vědí, co by měly a neměly dělat. Rozvíjejí se i vztahové emoce jako láska, sympatie, soucit. Učí se také vyznat v emocích ostatních lidí. Tendence dítěte reagovat v této oblasti určitým způsobem nezávisí pouze na typu temperamentu, ale i na zkušenostech, míře jistoty a bezpečí dítěte v rámci rodiny. U dítěte, které má bezpečné zázemí, převažují pozitivní reakce. Nově se objevují pocity viny (Vágnerová, 2008, s. 197-200).

S citovou výchovou souvisí pěstování sociálních návyků. Citové složky osobnosti dítěte předškolního věku se projevují ve všech oblastech psychiky a ovlivňují jeho vnímání, hru i způsob řečového vyjadřování. Důležité je nejen rozvíjet, ale i umožnit dětem prožívat co nejvíce kladné city. V tomto období také vrcholí citové prožitky strachu. S nimi strachu souvisejí i hravé představy a předstírání. Dítě začíná chápat základní morální kvality (Lisá. Kňourková, 1986, s. 174-177).

V souvislosti s motivačně-volní charakteristikou předškoláka je třeba si znovu připomenout potřebu být aktivní. Důležitá je také potřeba stability, jistoty, zázemí, trvalosti a bezpečí. Vůle v tomto období je velmi kolísavá.

S vývojem emocí a s rozvojem sociálních vztahů zároveň souvisí morálně-etický vývoj předškoláka. Děti již mají zvnitřněny základní sociální normy a s tím se pojí rozvoj svědomí. Největší autoritou se pro dítě stává dospělý. Role dospělých je pro formování morálního citění dítěte a pro vytváření etických principů nezastupitelná. Je to velmi důležité období z hlediska vytvoření základu morálně-etického vývoje člověka (Mertin, Gillnerová, 2003, s. 15-17).

3.7 Socializace

„Socializace je postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 54).

Rodina je pro dítě důležitá, protože si v ní osvojuje základní způsoby sociálního chování a učí se novým sociálním dovednostem. Je to soukromé prostředí, které je pro dítě zdrojem bezpečí a jistoty a je také důležitým prostředím pro formování pohlavní

identity. Dítě se ale též začíná identifikovat s oblastmi, jako jsou vrstevníci a mateřská škola.

Vrstevníci jsou rovnocennou skupinou, jež dítěti poskytuje zkušenosti, rozvíjí se v ní prosociální chování a spolupráce.

Mateřská škola je pro dítě první institucí, se kterou se setkává. Díky ní vstupuje do společnosti a musí se umět přizpůsobit jejím požadavkům.

Každá z uvedených oblastí má své teritorium, kde působí. Pro oblast rodiny je to teritorium rodiny, v němž rodiče vymezí prostor svůj a dětí. Dítěti se rozšíří i hranice možností, kde může pronikat do vnějšího světa sdíleného s ostatními. Pro oblast vrstevníků je to teritorium kontaktu s vrstevníky, což představuje řada míst, ve kterých dochází ke společným setkáním. Pro oblast mateřská škola je to teritorium mateřské školy, na něž se dítě musí adaptovat. Nemá zde žádnou intimitu, nic mu nepatří, všechno je všech. V tomto období dítě získává další role, a to roli vrstevníka ve vztahu k cizím dětem, roli žáka mateřské školy a roli kamaráda, kdy navazuje bližší vztah k jinému dítěti. Tyto vztahy přispívají k socializaci předškolního dítěte a rozvíjí některé vlastnosti a sociální dovednosti. I tady zkušenosti získané v rodině ovlivňují vztahy a chování dítěte k vrstevníkům. Dítě, které se cítí bezpečně, má pozitivní sociální očekávání, a naopak negativní zkušenost dítěte vede k rozvoji nevhodných způsobů chování. Některé nepříjemné projevy mohou mít vrozený základ (Vágnerová, 2008, s. 202-204).

Socializace předškolního dítěte probíhá i mimo rámec rodiny, kdy jde o fázi přesahu rodiny.

Socializační proces zahrnuje tři vývojové aspekty a spočívá v tom, jak se dítě dovede začlenit do společenství lidí, navázat s nimi emoční vztah a jak rychle si osvojuje formy sociálního chování. Kontakt dítěte s vrstevníky je důležitý pro začátek rozvoje sebepojetí a sebehodnocení dítěte. Zkvalitňuje se a vyvíjí sociální reaktivita, přičemž se dítěti v tomto období naskýtají různé vztahy, dále dochází k vývoji sociálních kontrol a hodnotových orientací neboli přijímání a přijetí norem společensky žádoucího chování, se kterými se jedinec snaží ztotožnit a přijímá je za své. Důležité pro dítě je osvojování sociálních rolí.

Předškolní období lze také chápat jako období přípravy na život ve společnosti.

4. Dobrý start dítěte do školy

První třída je považována za nejdůležitější ročník základní školy a vzdělání vůbec. V tomto období si mimo jiné dítě utváří vztah ke škole, k učiteli, k vrstevníkům, rozvíjí se jeho kladné sebepojetí a rozvoj celé osobnosti.

Některé děti se po nástupu do školy těžko přizpůsobují školnímu režimu. Objevují se u nich potíže se soustředěním, hravost, potíže v podřizování se kolektivu a vedení učitele. Baví se, ruší, mají přemíru pohybu, vykřikují a zaostávají ve výuce. Zájem o školu se snižuje, dítě odmítá chodit do školy, je unavené, nechce se připravovat na vyučování. Podle Eriksona se nachází ve stadiu snaživost versus méněcennost. Snaží se, ale pokud není pro školu dostatečně zralé, jeho výkony nejsou takové, jaké by měly být, a dítě není hodnoceno podle vlastních představ. Nezvládá požadavky kladené školou. Pokud dítě začne mít problémy ve škole, jeho neúspěšný start má bohužel i negativní dopad na celou rodinu. Rodiče často nechápou příčinu problémů, ale začínají srovnávat představy o svém dítěti se skutečností. Nezralost a nepřipravenost dítěte proto může ovlivnit celou jeho další vzdělávací dráhu.

Důležité je předejít a zavčas odhalit problémy u dítěte, které by mohly způsobit výše uvedené potíže. Proto je důležité, aby bylo dítě pro vstup do školy dostatečně zralé a připravené.

4.1 Školní zralost

„Školní zralost je způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování, předpokládá určitý rozvoj jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti, soustředění i určitou úroveň sociálních dovedností“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 708).

Za školní zralost považujeme takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který je výsledkem dovršeného vývoje od útlého věku až do předškolního dětství, vyznačuje se také fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je současně dobrým předpokladem úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení. Pro dítě předškolního věku je důležité dosažení podstatných znaků ve třech oblastech (Langmeier, Krejčířová, 2006, s.111-117):

1. *Tělesná zralost*, kdy posuzování výšky a hmotnosti dítěte je nejméně průkazným ukazatelem vyspělosti dítěte. Některé studie však dokazují, že děti většího vzrůstu a silnější postavy se lépe vyrovnají s požadavky na ně kladenými školou, naopak děti tělesně slabé jsou snadněji unavitelné a malé děti mohou mít pocit méněcennosti. Dříve bylo podstatným znakem zralosti dítěte v tělesné oblasti

dosažení tzv. „filipínské míry“, kdy ruka natažená přes vzpřímenou hlavu dosáhne na ušní lalůček na druhé straně. Za další znak je považována započatá druhá dentice u dětí předškolního věku. S proměnou tělesné stavby souvisí změny v ovládnutí těla. Dítě lépe koordinuje automatické a volní pohyby. Tuto zralost posuzuje pediatr a školní lékař.

2. *Kognitivní zralost* - dochází k podstatným změnám v poznávací činnosti. Dítě začíná chápat svět realisticky, je méně závislé na svých přáních a okamžitých potřebách. Začíná logicky myslet a je schopné analyticko-syntetické činnosti. Školní úspěšnost dítěte také závisí na jeho řeči, zvětšující se kapacitě paměti, vyspělé grafomotorice, správném úchopu tužky a na zásobě znalostí získaných v předškolním věku. Velmi významná je rovněž pracovní zralost. Dítě by mělo být samostatné, aktivní a mělo by se zajímat o činnosti podobající se školním úkolům.
3. *Emoční, motivační a sociální zralost* - emoční zralostí rozumíme přiměřenou kontrolu citů a impulzů. Tato zralost souvisí také s mentální výkonností. Důležitá je schopnost dítěte pracovat ve skupině spolužáků a schopnost podřídit se ve prospěch společných cílů. I ve škole nesmíme šetřit s uznáním a odměnou za vykonanou práci. S citovou a motivační zralostí souvisí zralost sociální. Dítě nesmí být tolik závislé na rodině. Mělo by být schopné podřídit se cizí autoritě a přijmout roli školáka. Schopnost empatie a zapojení do prosociálních aktivit je také význačným aspektem školní zralosti. Velký význam pro budoucí úspěch dítěte je i citová a společenská atmosféra ve třídě a osobnost učitele.

Podle Mertina, Gillnerové (2003, s. 220) „*v průběhu posledních 20-25 let dochází k významné změně pohledu na vstup dítěte do základní školy, a tedy i na pojetí školní zralosti*“. Tato změna souvisí s odklonem od medicínského přístupu v pedagogice a v psychologii a prosazením ekologického a systémového přístupu k psychickým jevům. Prakticky každé dítě je vzdělavatelné, pokud mu upravíme a přizpůsobíme obsah, podmínky a formu vzdělávání.

Pro posouzení školní zralosti jsou dána určitá kritéria, která musí dítě před vstupem do školy naplnit. Je také ovlivněna úrovní rodiny a zděděnými činiteli i některými organickými postiženími dítěte. Školní zralost může posoudit psycholog (Klenková, Kolbábková, 2003, s. 5).

Podle Říčana, Krejčířové (2006, s. 302-306) „*školní zralost znamená dosažení takového stupně vývoje, který umožňuje dítěti se zdarem si osvojit školní znalosti a dovednosti.*“ Důležitý je zdravotní stav dítěte, věk, pohlaví a podnětnost výchovného prostředí. U zdravotního stavu má velký význam lékařské posouzení, jež provádí dětský lékař v rámci preventivních prohlídek. Hledisko tělesného vývoje a tělesného stavu na jedné straně a psychická a sociální vyspělost na straně druhé nemusí být v souladu. Důležitá je spolupráce mezi psychologem i dalšími odbornými lékaři, tak i s učitelkami mateřské školy. Co se týká věku, hraje beze sporu při vstupu do školy velkou roli. U chlapců ve srovnání s dívkami bývá sociální vyspívání v předškolním věku pomalejší a méně vyrovnané. Jsou také biologicky a psychologicky křehčí a zranitelnější.

Rozhodujícími činiteli úspěchu a neúspěchu dítěte jsou nároky školy kladené na dítě. Je nutné, aby požadavky školy a předpoklady dítěte byly v souladu. Školsky zralé dítě dovede rozlišit hru od povinnosti a zadaný úkol se snaží splnit a dokončit. Dokáže se podřídit rytmu vyučovacích hodin, umí se kontrolovat a vědomě zaměřovat pozornost. Patří sem i odpovídající psychomotorické tempo.

Dalšími faktory, které ovlivňují dobré výsledky žáka na počátku školní docházky, jsou podle Mertina, Gillnerové (2003, s. 222-226) rozvoj řečových schopností, chápavost a intelektové předpoklady, schopnost dítěte učit se, přiměřená dovednost prosadit se, grafický projev, rodinné klima, socioekonomický status rodiny, očekávání a hodnocení vzdělávacích výsledků, jako jsou rodičovské ambice. Důležitá je i představa rodičů o významu vzdělávání a o rozdělení kompetencí mezi rodinu a školu. Patří sem i předpoklady na straně mateřské školy, jako je profesní kompetence učitelek, dosavadní úroveň a výsledky přípravy dítěte, program, podle kterého daná škola pracuje.

Podle Verecké (2002, s. 21) je školní zralostí dostatečná připravenost dítěte k prvnímu září, kdy se chystá dítě do školy zvládat její požadavky.

Se školní zralostí také souvisí schopnost dítěte odloučit se od matky a být ve školním prostředí s ostatními dětmi. Důležité je, aby dítě přistupovalo ke skutečnostem více racionálně, bez zapojení své fantazie, a mělo zájem o nové poznatky a zároveň bylo schopno soustředit se delší dobu na jednu věc. V sociální oblasti by mělo mít potřebu stýkat se s jinými dětmi a umět se podřídit. Vše závisí na genetických faktorech dítěte, na zdravotním stavu a na citové atmosféře, ve které dítě vyrůstá, a jak je přizpůsobivé (Špaňhelová, 2004, s.70).

Podle Budíkové, Krušinové, Kuncové (2004, s.37-38) *může být dítě zralé a připravené. Může být také zralé a nepřipravené, pak je nutné tyto nedostatky „dohnat“.*

Může být také dobře připravené, přesto v něčem nezralé. Je třeba takové dítě individuálně posoudit. Pro posouzení školní zralosti jsou důležité tyto oblasti:

1. Rozumový vývoj (vědomosti, znalosti, intelekt)

- vývoj řeči - srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, schopnost vyjádřit děj
- grafomotorika- ovládat čáru a směr (součinnost zraku a ruky), správné držení tužky, uvolněné zápěstí, tvořivé a spontánní kreslení
- pozornost- schopnost se alespoň 10 minut soustředit
- pracovní návyky- dokončit započatý úkol
- zrakové a sluchové rozlišování
- orientace a vztahy v čase a prostoru - nahoře, dole, před, za, vepředu, vzadu, vprostřed, orientace na vlastním těle, orientace vpravo, vlevo
- předpočetní představa
- přiřazování a rozeznávání barev

2. Sociální vývoj - schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, najít si kamaráda a komunikovat s okolím

3. Emocionální vývoj - zvládat zátěžové situace

K posouzení školní zralosti se využívá zhruba 30 testů, které jsou zaměřeny na různé oblasti.

4.2 Školní připravenost

Školní připravenost vystihuje spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy. Zároveň je to aktuální stav rozvoje celkové osobnosti dítěte s přihlédnutím k jeho vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám. Zahrnuje psychickou vyspělost, kterou ovlivňuje biologické zrání organismu a vliv prostředí. Je také důležitým předpokladem úspěšného průběhu celé školní docházky.

Školní připravenost označuje určitou úroveň vědomostí, dovedností a návyků, jež by mělo dítě ovládat před vstupem do školy. Je chápána jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech jeho oblastech.

Školní připraveností jsou označovány specifické sociální zkušenosti dítěte získané v předškolním věku, které umožňují zvládnutí nových požadavků, které přináší jeho nástup do školy (Vágnerová, 2005, s. 267).

„Školní připravenost znamená způsobilost vstoupit do školy jako výslednici charakteristik dítěte, přání a očekávání rodičů, kvality domácího prostředí, kvality

působení mateřské školy a charakteristik a požadavků školy“ (Mertin, Gilnerová, 2003, s. 220).

Školní připravenost (kompetence, které jsou závislé do jisté míry na prostředí a učení) (Vágnerová, 2000):

- respektovat hodnotu a smysl školního vzdělávání
- rozlišovat různé role a diferencovat chování s nimi spojené
- úroveň verbální komunikace
- respektovat běžné normy chování i hodnotový systém

Když se prvňáček, který se těší na školu, namísto potěšení již od počátku setkává s problémy, začne zaostávat za svými schopnějšími spolužáky. Jeho motivace a radost postupně vytrácí. Proto by měly do školy vstupovat děti „v pravý čas“, zralé a připravené.

4.3 Školní nezralost

Příčin školní nezralosti šestiletého dítěte podle Havlínové (1995, s. 114-115) je celá řada. Školní nezralost je souhrnný název pro skupinu znaků, které mohou dítěti způsobovat problémy ve škole. Hlavními oblastmi, v nichž se mohou projevit nedostatky, jsou výchovné prostředí a působení, nedostatky v somatickém vývoji, neurotický rys osobnosti, poškození centrální nervové soustavy a podprůměrný intelekt. Při posuzování školní nezralosti je důležité neopomenout rozdíly mezi chlapci a děvčaty. Měli bychom také zjistit, zda jsou příčiny školní nezralosti napravitelné, nebo nezvratné. Na základě určení příčin může být dítěti navržen odklad školní docházky.

Za další příčiny školní nezralosti lze považovat nedostatky ve zdravotním stavu, oslabení dílčích schopností a funkcí-dysfunkce a specifické vývojové poruchy, neurotické rysy a nedostatky ve výchovném prostředí a působení na dítě (Říčan, Krejčířová, 2006, s.306-307).

Nezralost může být emoční, kdy si dítě není schopno vytvářet adekvátní emoční vztahy, dále nezralost psychická, kdy je neukončený vývoj základních psychických funkcí a zaměření osobnosti především v oblasti rozumové a logických operací, a nezralost sociální, která znamená, že je u dítěte ještě neukončený proces socializace. Dítě je neschopné zaujímat odpovídající sociální role a má nedostatek odpovědnosti v sociálních vztazích (Hartl, Hartlová, 2000, s. 357-358).

Při posouzení školní (ne)zralosti musíme vycházet z chování dítěte nejen v mateřské škole, ale i doma. Je nutné brát tedy v úvahu vývoj dítěte po stránce tělesné, duševní a sociální. Důležité je pro nás pozorování dítěte, při kterém se projeví jeho citová

a sociální vyspělost. Součástí vyšetření dítěte je posouzení schopností a dovedností a zhodnocení jeho mentálního a osobnostního vývoje. Nezralé děti mohou být neklidné, překotné, impulsivní, těžkopádné, nesoustředěné, těkavé, infantilní, přecitlivělé, bázlivé, závislé, nekomunikující, ale i prudké a výbušné.

K diagnostice školní zralosti u dětí se využívá spousta testů. K nejrozšířenějším testům patří Jiráskova verze Kernova testu: Orientační test školní zralosti. Jde o grafický test, v němž úkolem dítěte je nakreslit mužskou postavu, napodobit psací písmo a nakreslit strukturu bodů dle předlohy. Test se hodnotí číselnou škálou 1-5 s tím, že tato škála je stejná jako známky ve škole. Dalším způsobem hodnocení předškolních dětí z hlediska verbální a sociální připravenosti pro vstup do školy je Zkouška znalostí předškolních dětí Matějčka a Vágnerové, která zahrnuje 10 oblastí ze života dětí. Edfeldtův Reverzní test je zaměřen k posouzení vyspělosti zrakového vnímání dítěte. Test Matějčka a Žlaby slouží ke sluchovému rozlišování znějící hlásky či slabiky a sluchové analýzy a syntézy. Test laterality Žlaba a Matějčka se snaží v sérii deseti úloh odhalit laterarilitu dítěte. Prediktivní baterie četní zahrnuje ověření sluchového a zrakového vnímání, rozlišování a paměti, vizuomotorické koordinace a zkoumání artikulačních schopností dítěte.

Pokud se dítě jeví jako nezralé pro vstup do základní školy a je předpoklad, že by mu výuka činila potíže, a přitom existuje naděje, že by mohlo být příští školní rok vyzrálejší, protože špatné výsledky netkví v nedostatku rozumových schopností, je lépe volit pro toto dítě odklad školní docházky (Verecká, 2002, s.11-14).

5. Odklad školní docházky

Je třeba si uvědomit, že samotné datum narození dítěte nemůže být jediným kritériem pro rozhodnutí, kdy má nebo nemá pryč dítě nastoupit do 1. třídy. Vždy je nutné respektovat individuální zvláštnosti každého dítěte. Rozhodnutí o zahájení či odkladu školní docházky je velmi závažným krokem v životě dítěte. Není-li však dítě po dovršení šesti let tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte a společně se žádostí doloží doporučující posouzení školského poradenského zařízení, nebo odborného lékaře, odloží dítěti ředitel školy podle § 37 zákona č. 561/2004 Sb. začátek školní docházky o jeden školní rok. Pokud se v prvním roce v průběhu prvního pololetí školního roku u dítěte projeví jeho nedostatečná vyspělost k plnění školních povinností, může ředitel se souhlasem zákonného zástupce dodatečně odložit začátek docházky na následující školní rok.

Pro zdárný vstup dítěte do školy je tedy nutné, aby dítě dosáhlo určité úrovně v oblastech, které jsem popsala v předešlých kapitolách. Jedná se o oblast somatického vývoje, tedy oslabení tělesného stavu, odchylku nebo závadu v tělesném nebo smyslovém vývoji, opoždění v psychickém vývoji, problémy v citové oblasti a v socializaci dítěte, problémy v oblasti řeči, pozornosti, paměti, soustředěnosti, problémy v grafomotorice a motorice vůbec, pomalé tempo a potíže vědomostního rázu. Pokud se u něj objeví nějaké problémy v těchto oblastech, bylo by rozumné, aby rodiče navštívili se svým dítětem odborníka k posouzení jeho zralosti a připravenosti pro vstup do školy. Tento odborník jim bude rádcem a zároveň pomocníkem při jejich rozhodování o odkladu školní docházky u jejich dítěte.

Pokud je pro dítě zvolený odklad školní docházky z důvodu jeho školní nezralosti a nepřipravenosti pro vstup do školy a není ve větší míře postižený jeho mentální vývoj, ve většině případů má pozitivní dopad na jeho celkový vývoj.

Odklad školní docházky může být udělen i dětem, které ho vůbec nepotřebují, a jejich rodiče jej volí spíše z obav, zda děti školu vůbec zvládnou. Rovněž je jim líto, že končí bezstarostné období nejen pro ně, ale i pro jejich děti. Zároveň oddalují starosti, jež jsou spojeny s povinnou školní docházkou, a odklad považují za možnost, jak dětem prodloužit dětství. Potom je pobyt v mateřské škole pro takové děti spíše stresujícím obdobím, nudí se, práce je nebaví, kamarádi, se kterými si hrávaly, jsou již ve škole a ony se tak ocitají v úplně novém kolektivu dětí. Setrvání v mateřské škole o rok navíc jim nic nepřinese a buď se uzavřou do sebe, nebo se naopak nějakým způsobem snaží na sebe upozornit, a to ve většině případů nevhodným chováním a vyrušováním.

Najdou se ale i takoví rodiče, kteří nechtějí o odkladu školní docházky ani slyšet, protože odklad je pro ně známkou nevyzrálости jejich dětí. Mnohdy ani rodiče nevědí, že vůbec mohou volit pro své dítě odklad. Dověšení šesti let považují za konec předškolního období a automatický nástup dítěte do první třídy. V tom případě se stává, že pokud dítě bude mít problémy v prvním pololetí první třídy, ředitel školy po dohodě se zákonným zástupcem dítěte podle § 37 z. č. 561/2004 Sb. školského zákona, v pololetí vrátí dítě zpět do mateřské školy, nebo ho umístí do přípravné třídy základní školy. Pro dítě to sice znamená určitou úlevu od problémů, které mu přinášela školní docházka, ale na druhou stranu se může projevit i negativní dopad na jeho emoční stránku.

Proto se může rodič při rozhodování o odkladu školní docházky u svého dítěte obrátit o pomoc nejen na odborné poradenské zařízení, ale i na mateřskou školu, ve které mají učitelky velkou výhodu oproti poradenským pracovníkům a pediatrům, protože jsou

v každodenním kontaktu s dítětem a jeho vrstevníky. Sledují ho v průběhu vzdělávací práce a získávají tím informace o jeho celkové osobě.

Pokud má již dítě odloženou školní docházku, je dobré, co nejrychleji zjistit jeho problémové oblasti, jimž je nutné se více věnovat, a podporovat jejich rozvoj. Pro takové děti se vypracovávají individuální plány a podle těchto plánů se v průběhu celého školního roku pracuje. Dítě proto může nastoupit do školy příliš brzy, v opačném případě ale může propást pravý čas, kdy bude „nastartované“ pro školu.

Shrnutí

Vstup dítěte do školy je důležitým mezníkem nejen v jeho životě, ale i v životě celé rodiny. Pro zdárné zvládnutí požadavků, které budou na dítě kladeny, je důležité dosažení určité úrovně školní zralosti a připravenosti, a to v oblasti somatického, motorického a kognitivního vývoje. Důležitý je také přiměřený stupeň socializace a zralé emoční prožívání dítěte. Pokud se u něho po dovršení šesti let objeví nedostatky ve zmiňovaných oblastech jeho vývoje a je předpoklad pro určité potíže při zvládnutí školních povinností, může být realizován odklad školní docházky. Na posouzení této zralosti se podílí mateřská škola, pediatr, odborná poradenská zařízení a základní školy v podobě zápisu do prvních tříd.

Z vlastních zkušeností v mateřské škole mohu potvrdit, že pokud byla dítěti odložena školní docházka z důvodu nezralosti a nepřipravenosti pro vstup do školy, měla většinou pozitivní dopad na celkový rozvoj jeho osobnosti a dosažení úspěšnosti u zápisu do prvních tříd.

V naší mateřské škole každoročně probíhají před zápisem dětí do první třídy konzultační hodiny, ve kterých mohou rodiče předškolních dětí konzultovat s třídní učitelkou zralost a připravenost jejich dětí pro vstup do první třídy. Rodiče se také mohou zúčastnit besedy s psychologem na téma „Školní zralost“. Zároveň za spolupráce psychologa probíhá u nás test prediktivní baterie čtení, kde mohou předškolní děti za přítomnosti svých rodičů absolvovat test školní zralosti. Ten poukáže na úroveň dítěte v různých oblastech a rodiče mohou při vyplňování testu zároveň porovnat šikovnost a rychlost svého dítěte s úrovní a vyzrálostí ostatních dětí.

II. Praktická část

Nástup do školy činí některým dětem problémy, těžko si zvykají a přizpůsobují se školnímu režimu. Objevují se u nich potíže v pozornosti, soustředěnosti, výslovnosti a chování. Baví se, ruší, mají přemíru pohybu, vykřikují a zaostávají ve výuce. Zájem o školu se snižuje, odmítají chodit do školy, jsou unavené a nechce se jim připravovat na vyučování. Pro jejich zdárný vstup do školy je tedy nutné, aby dosáhly určité úrovně zejména v oblastech somatického, motorického, kognitivního a emočního vývoje, jak je podrobněji uvedeno v teoretické části. Záměrem praktické části bylo tyto informace ověřit pomocí testu prediktivní baterie čtení, dotazníkovým šetřením a vlastním diagnostickým šetřením. Průzkum neměl za cíl postihnout maximální počet respondentů, ale měl být orientační sondou mezi respondenty. Dále analýzou statistických dat porovnat v procentuálním vyjádření počet dětí s odkladem školní docházky v období šesti let v Moravských Budějovicích s krajem Vysočina a s Českou republikou.

Regionálně bylo šetření zaměřeno na Moravské Budějovice, které se nachází v okrese Třebíč, v centrální části kraje Vysočina. V našem městě je jedna mateřská škola se dvěma odloučenými pracovišti (do roku 2002 tři samostatné mateřské školy) a dvě základní školy. V současné době mají Moravské Budějovice necelých osm tisíc obyvatel. Přesnou polohu Moravských Budějovic znázorňuje mapa na obrázku č.1.

Obr. č. 1: Poloha Moravských Budějovic v rámci České republiky:

1. Cíl praktické části

Hlavním cílem praktické části bylo stanovit základní charakteristiky dětí s odloženou školní docházkou a nejčastější příčiny odkladu školní docházky.

Dílčí cíle:

1. Určit v testu prediktivní baterie čtení oblasti, ve kterých mají děti předškolního věku nejčastější problémy.
2. Porovnat výkony v testu prediktivní baterie čtení dle pohlaví.
3. Dotazníkovým šetřením zjistit, kdo dal rodičům podnět pro odklad školní docházky u jejich dětí.
4. Stanovit pomocí dotazníku nejčastěji uváděné důvody odkladu školní docházky.
5. Porovnat výkony v rámci diagnostického šetření s ročním odstupem.
6. Zjistit počet dětí s odkladem školní docházky v Moravských Budějovicích za uplynulých šest let ve vztahu k pohlaví a měsíci narození dětí s odloženou školní docházkou.
7. Provést srovnání v rámci kraje Vysočina a ČR.

2. Předpoklady

K těmto cílům se vztahují následující předpoklady:

1. U testu prediktivní baterie čtení předpokládám:
  - nejčastější problémovou oblastí je grafomotorika - kresba geometrických tvarů
  - na základě teoretických poznatků předpokládám, že více chlapců dosáhne v jednotlivých oblastech nižšího počtu bodů než dívky
2. U dotazníkového šetření předpokládám, že:
  - podnět pro odklad školní docházky ve většině případů dá rodičům mateřská škola
  - největší problémy mají děti v oblasti pozornosti a soustředěnosti
  - odklad je způsoben většinou jejich nezralostí
3. U diagnostického šetření předpokládám, že všem dětem, kterým byl dán odklad školní docházky, pobyt v mateřské škole prospěje a úroveň v oblastech, ve kterých měly děti problémy, selepší.
4. U porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky předpokládám, že:
  - více odkladů je voleno u chlapců než u dívek
  - největší zastoupení v odkladech mají děti narozené v měsíci srpnu

- v posledních šesti letech má odklad školní docházky stoupající tendenci jak v našem městě, tak i v rámci kraje Vysočina a České republiky.

3. Metody

K dosažení těchto cílů jsem využila testu prediktivní baterie čtení, dotazníkové šetření, vlastní diagnostické šetření pomocí pracovních listů a porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky v mateřských školách v Moravských Budějovicích, v kraji Vysočina a v České republice.

3.1 Test prediktivní baterie čtení

Podstatnou část života každého dítěte vyplňují školní povinnosti, které mnohdy zásadně ovlivňují jeho pracovní a sociální zařazení v dospělosti. Proto je úspěšnost či prevence školního neúspěchu často vyhledávaným tématem pro mnohé odborníky. Základem pro školní učení je čtení a právě na něm ve velké míře závisí školní úspěšnost dítěte. Důležité je včasné zachycení dílčích deficitů v percepční a motorické oblasti. Z těchto deficitů se mohou za určitých okolností rozvinout specifické vývojové poruchy učení. V rámci prověřování předčtenářských schopností dětí se obvykle zaměřujeme na zjišťování úrovně vizuální a fonologické diskriminace, uvědomění hlásek, časo - prostorové orientace, smysl pro rytmus a tvoření rýmu, na úroveň krátkodobé paměti a jazykové připravenosti předškolních dětí. Pro tyto účely jsou u nás i v zahraničí sestavovány a využívány mnohé testy jako například Inizanova prediktivní baterie čtení. Profesor André Inizan z Francie se zabýval predikcí čtení a sestavil tzv. prediktivní baterii čtení, která se skládá z deseti zkoušek sloužících k posouzení určitých psychických mechanismů, jejichž zralost je nutná ke čtení:

1. geometrické tvary
2. zapamatování obrázků
3. zrakové rozlišování
4. porozumění řeči
5. kopie rytmu
6. fonologické rozlišování
7. opakování rytmu
8. artikulace a řeč
9. řeč- vyjadřování
10. Kohsovy kostky

Zkoušky jsou rozděleny dle zaměření na jazykové (řečové) a časo - prostorové orientace. Prediktivní baterie je určena pro děti od 5 do 6,5 let. Baterii je možné používat v pedagogicko-psychologických poradnách při vyšetřování školních zralostí, může být prováděna skupinově nebo individuálně. Při skupinovém šetření je třeba upravit podmínky tak, aby nedošlo k opisování. Užitečná je přítomnost rodičů, kteří mají možnost srovnat své děti s ostatními vrstevníky. Vypracování testu vyžaduje průměrně 45 minut a účastnit se nemělo víc jak osm dětí ve skupině. Vyšetření lze provádět v několika fázích, dle únavy dětí. Psycholog hodnotí jednotlivé úkoly určitým počtem bodů, které vždy přísluší pro danou oblast.

1. úkol: GEOMETRICKÉ TVARY- sledujeme dva procesy- vizuálně- percepční organizaci schémat a vizuomotorickou koordinaci. Dítě má za úkol nakreslit kruh, čtverec, kosočtverec, křivočarý čtyřúhelník a křivočarý trojúhelník.
2. úkol: ZAPAMATOVÁNÍ OBRÁZKŮ- vyšetřujeme úroveň krátkodobé paměti. Dítě si má zapamatovat namalované obrázky a rozpoznat je mezi jinými. Pozoruje 7 obrázků v časovém limitu 5 vteřin. Tyto obrázky jsou na další stránce sešitu zamíchány mezi jiné obrázky a dítě musí zakroužkovat ty, které si zapamatovalo. Jde o rozpoznání stabilních prvků ve změněném rušivém kontextu.
3. úkol: ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ- hodnotíme schopnosti zvládnout problémy umístění a symetrie abstraktních tvarů. Dítě má za úkol označit stejný tvar dle předlohy na začátku řádku. Pro leváky jsou předlohy umístěny na pravém konci řádku.
4. úkol: POROZUMĚNÍ ŘEČI- zkouška prověřuje porozumění mluvenému jazyku dítětem. Situace připomíná školní instrukce učitelů. Důležitá je vnímavost a porozumění dítěte. Stránka záznamového sešitu zahrnuje 3 série po třech obrázcích. Všechny obrázky si jsou podobné. Dítě vyslechne instrukci vyšetřujícího a musí označit jeden z obrázků. Obtížnost se zvyšuje.
5. úkol: KOPIE RYTMU- zjišťujeme schopnost dítěte rozlišit a napodobit danou rytmickou strukturu. Dítě doplňuje započatou rytmickou strukturu vyjádřenou čárkami.
6. úkol: FONOLOGICKÉ ROZLIŠOVÁNÍ- zjišťujeme, zda dítě umí analyzovat slyšené slovo a přesně sluchově podchytí stejné hlásky ve slovech.
7. úkol: OPAKOVÁNÍ RYTMU- jedná se o stejné zadání jako u úkolu č. 6, pouze dítě nic nezaznamenává, ale prezentuje auditivně (vytřukává tužkou do stolu).
8. úkol: ARTIKULACE A ŘEČ- zjišťujeme správnou výslovnost dítěte. Hodnotí se plynulost, výslovnost hlásek, vynechávání nebo přidávání hlásek. Dítě opakuje 10 slov.

9. úkol: ŘEČ- VYJADŘOVÁNÍ- zjišťujeme úroveň slovního vyjadřování, slovní zásoby, adekvátnosti používání slov a syntaktickou skladbu v určité situaci. Tato zkouška je obtížná v navázání kontaktu s dítětem. Dítě drží v ruce obrázek zařízeného pokoje a zároveň musí dobře vidět na obrázek nezařízeného pokoje. Na stole vedle obrázku leží předměty k zařízení pokoje a psycholog těmi předměty zařizuje pokoj dle ústních pokynů dítěte.

10. úkol: KOHSOVY KOSTKY- jde o hodnocení neverbálních schopností analýzy a syntézy. Dítě staví dle předlohy obrázek ze čtyř kostek, přičemž každá strana kostky je jinak barevná, a při stavění mu měříme čas.

Body z jednotlivých zkoušek hodnotící přenesl psycholog do tabulky. Získá tím profil výkonu u každého dítěte.

3.2 Dotazníkové šetření

Jako průzkumná metoda byl pro tento účel zvolen nestandardizovaný dotazník. Dotazník byl vyplňován anonymně. Tak jak byl předkládán rodičům dětí s odloženou školní docházkou, tvoří přílohu č.1.

V první části – 1. až 8. otázce byly zjišťovány osobní údaje. Otázky byly zaměřeny na údaje o narození, pohlaví, sourozencích a rodině. V některých otázkách měli rodiče otevřenou odpověď, a u některých označili pouze jednu odpověď.

Ve druhé části – 8. – 14. otázce byly otázky zaměřené na odklad školní docházky. Otázky byly kladeny tak, aby bylo zjištěno kdo dal rodičům podnět k odkladu školní docházky, s kým jej konzultovali, v kterých oblastech mělo jejich dítě největší problémy a proč volili odklad.

Nakonec v otázkách č. 15 – 20 byla zjišťována spolupráce rodičů s mateřskou školou, s logopedem a pedagogicko psychologickou poradnou. Rodičům bylo distribuováno pouze 18 dotazníků, protože v roce 2009 nemělo více dětí odklad školní docházky. Návratnost byla stoprocentní, nikdo z rodičů neodmítl dotazník vyplnit.

3.3 Diagnostické šetření

Vlastní diagnostické šetření jsem provedla pomocí vyplňování pracovních listů, které se týkaly několika oblastí. Vybrané pracovní listy tvoří přílohu č. 2 - 11. Šetření bylo zaměřeno na rozumové znalosti, kdy měly děti dle předlohy doplnit do řádku chybějící geometrické tvary. Dále na oblast grafomotoriky, kde bylo úkolem nakreslit kouř z komínů, na zrakovou orientaci, kdy měly za úkol najít a spojit dva stejné tvary

měsíčků a nakonec na zrakové rozlišení (všímání si detailů) - najít jedenáct rozdílů mezi dvěma obrázky.

3.4 Porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky

Pro získání statistických dat byly využity dostupné materiály v mateřských školách v Moravských Budějovicích a dále byla použita data poskytnutá Krajským úřadem v Jihlavě.

4. Popis zkoumaného vzorku a terénu

Test prediktivní baterie čtení proběhl v Mateřské škole v Moravských Budějovicích v průběhu měsíce února 2009. Všechny děti byly předškolního věku a plnily pouze úkoly č. 1 - 5. Z celkového počtu 86 předškoláků využilo tuto možnost 39 předškoláků, z toho 20 chlapců a 19 dívek.

Dotazníkové šetření bylo provedeno v průběhu měsíce ledna 2010. Respondenty byli rodiče 18 dětí, které měly ve školním roce 2009-2010 odloženou školní docházku a chodí do Mateřské školy v Moravských Budějovicích.

Diagnostické šetření jsem provedla v únoru roku 2009 u dětí, jimž byl udělen odklad školní docházky, a poté znovu s odstupem jednoho roku. Diagnostického šetření se zúčastnilo pět chlapců, kteří navštěvovali Mateřskou školu na ulici Husova v Moravských Budějovicích, v níž pracuji. Jednalo se o chlapce narozené v měsíci červenci a srpnu. Pracovní listy jsem s nimi vypracovávala individuálně v mateřské škole.

U porovnávání počtu dětí s odkladem školní docházky se všechna data týkala dětí předškolního věku, které měly v letech 2004-2009 odloženou školní docházku.

5. Výsledky a jejich interpretace

5.1 Test prediktivní baterie čtení

Testu prediktivní baterie čtení se zúčastnilo 39 dětí předškolního věku z celkového počtu 86, což je 45,35 %. Z toho 20 chlapců a 19 dívek.

Nejhorších výsledků děti dosáhly v oblasti kopie rytmu, kde jejich celková úspěšnost činila 50 %, z toho chlapci dosáhli 46,33 % a dívky 54 %. V oblasti grafomotoriky dosáhly děti pouze 55,42 % úspěšnosti. Z toho chlapci dosáhli 48,58 % a dívky 62,75 %. Tato oblast se u dívek i chlapců stala druhou nejobtížnější oblastí. Třetí oblastí bylo zapamatování obrázků, kde děti dosáhly 75,1 % úspěšnosti, z toho 70,71 %

chlapci a 79,71 % dívky. Další oblastí bylo zrakové rozlišování, ve které děti dosáhly 84,10 % úspěšnosti. Chlapci 77,5 %, dívky 91,07 %. Nejlepších výsledků děti dosáhly v oblasti porozumění řeči s 90,17 % úspěšností. Z toho chlapci dosáhli 88,33 % úspěšnosti a dívky dosáhly 92,17 % úspěšnosti.

Dívky ve všech oblastech dosáhly lepších výsledků než chlapci, přičemž pořadí oblastí dle úspěšnosti byla u obou stejná. Přesné výsledky znázorňuje tab. č. 1.

Tabulka č. 1: Test prediktivní baterie čtení:

pohlaví (počet)	geometrické tvary	zapamatování obrázků	zrakové rozlišování	porozumění řeči	kopie rytmu
chlapci (20)	116,5 (max.240)	99 (max. 140)	465 (max. 600)	106 (max. 120)	55,5 (max. 120)
dívky (19)	143 (max. 228)	106 (max.133)	519 (max. 570)	105 (max. 114)	61,5 (max. 114)

5.2 Dotazníkové šetření

Vlastní interpretaci zjištěných dat předcházela statistická analýza, tj. početní vyhodnocení odpovědí z dotazníků. Na jejím základě jsou níže uváděny následující výsledky, pro přehlednost u některých položek i s grafickým znázorněním.

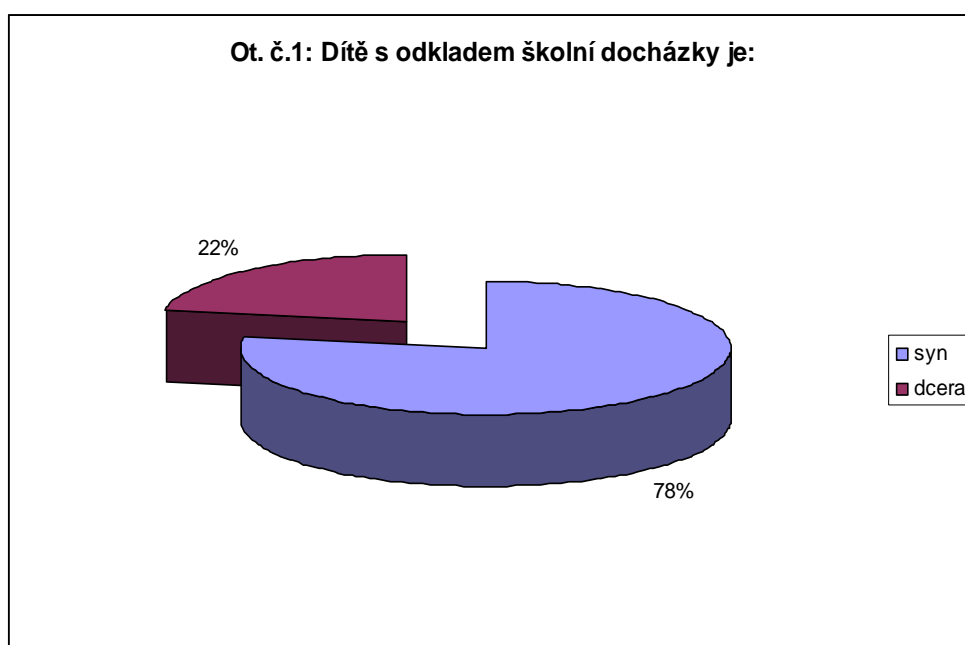
Otázka č. 1:

Dítě s odkladem školní docházky je:

a) syn

b) dcera

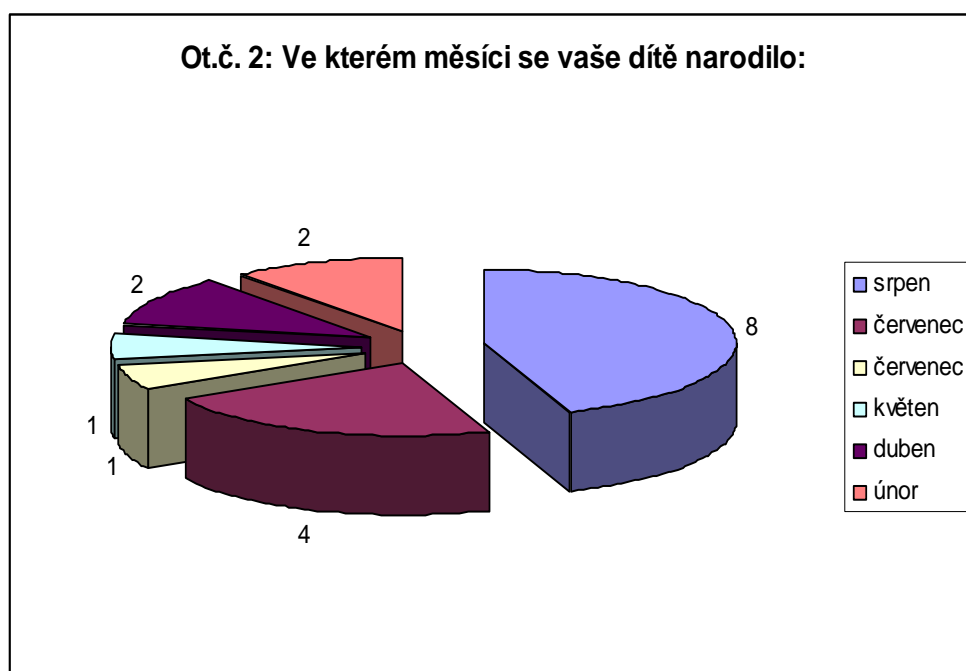
U této otázky měli rodiče označit pohlaví svého dítěte. Ve čtrnácti případech rodiče uvedli syna a ve čtyřech případech dceru. V šetření převažují chlapci.

Otázka č. 2:

Ve kterém měsíci se vaše dítě narodilo?

Zde měli rodiče uvést měsíc narození svého dítěte. Téměř polovina rodičů uvedla měsíc srpen, celkem v osmi případech. Ve čtyřech případech byl uveden měsíc červenec, dále ve dvou případech byl uveden měsíc duben a únor. V jednom případě rodiče uvedli měsíc červen a květen. Dle předpokladu bylo nejčetnější zastoupení měsíce narození v srpnu a červenci.

Otázka č. 3:

Ve kterém roce se vaše dítě narodilo?

V této otázce měli rodiče uvést rok narození svého dítěte. Všichni rodiče uvedli rok narození 2003, u žádného dítěte se tudíž nejednalo o opětovný odklad školní docházky.

Otázka č. 4:

Vaše dítě je:

- a) *levák*
- b) *pravák*
- c) *nevyhraněné*

Cílem této otázky bylo zjistit laterální dítě. V šestnácti případech rodiče označili alternativu „pravák“. Ve dvou případech alternativu „levák“. Lze tedy vyloučit jako příčinu odkladu nevyhraněnou laterální dítě.

Otázka č. 5:

Má vaše dítě sourozence, pokud ano, kolik?

a) ano .....

b) ne

Záměrem této otázky bylo zjistit, zda je dítě jedináček, nebo zda má sourozence a případně kolik. V jednom případě se jednalo o jedináčka. Ostatní děti měly sourozence, a to v jedenácti případech jednoho, ve čtyřech případech dva a ve dvou případech tři sourozence.

Otázka č. 6:

Ve kterém roce se sourozenci narodili?

Tato otázka byla spíše doplňková, jejím cílem bylo zjistit, zda mělo dítě starší či mladší sourozence a v jakém pořadí se narodilo. V jednom případě se jednalo o jedináčka. Ve dvou případech mělo dítě narozeného sourozence v témže roce (dvojčata - u obou byl volen odklad školní docházky) a staršího sourozence. V deseti případech byl starší sourozenec. Ve čtyřech případech mělo dítě mladšího sourozence a pouze v jednom případě mělo dítě mladšího i staršího sourozence.

Otázka č. 7:

Vaše dítě vyrůstá v rodině:

a) úplné

b) neúplné

U této otázky měli rodiče uvést, zda jejich dítě vyrůstá v úplné či neúplné rodině. V patnácti případech se jednalo o děti vyrůstající v úplné rodině, pouze ve třech případech dítě vyrůstá v neúplné rodině. Vzhledem k malému vzorku nelze zjištěná data považovat za směrodatná a tudíž nelze posoudit vliv úplnosti rodiny na odklad školní docházky.

Otázka č.8:

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů:

otec.....

matka.....

Zde měli rodiče u každého zvlášť uvést nejvyšší dosažené vzdělání. U otců byla nejvíce zastoupena skupina s dosaženým středoškolským vzděláním bez maturity (vyučen) v celkovém počtu dvanáct. Tři otcové uvedli jako nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou, dva otcové vysokoškolské a jeden otec základní vzdělání. U matek byla nejvíce zastoupena skupina se středoškolským vzděláním s maturitou v celkovém počtu devět, pět matek uvedlo středoškolské vzdělání bez maturity (vyučena), vysokoškolské a základní vzdělání uvedly dvě matky. Nejčteněji byla zastoupena u obou rodičů skupina se středoškolským vzděláním bez maturity (vyučen), celkem 17 rodičů. Celkem 12 rodičů pak uvedlo středoškolské vzdělání s maturitou, čtyři vysokoškolské vzdělání a tři základní vzdělání. Přehledně jsou data znázorněna v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů:

	základní	středoškolské bez maturity	středoškolské s maturitou	vysokoškolské
matka	2	5	9	2
otec	1	12	3	2

Otázka č. 9:

Kdo vám dal podnět (doporučení) k odkladu školní docházky u vašeho dítěte?

a) nikdo

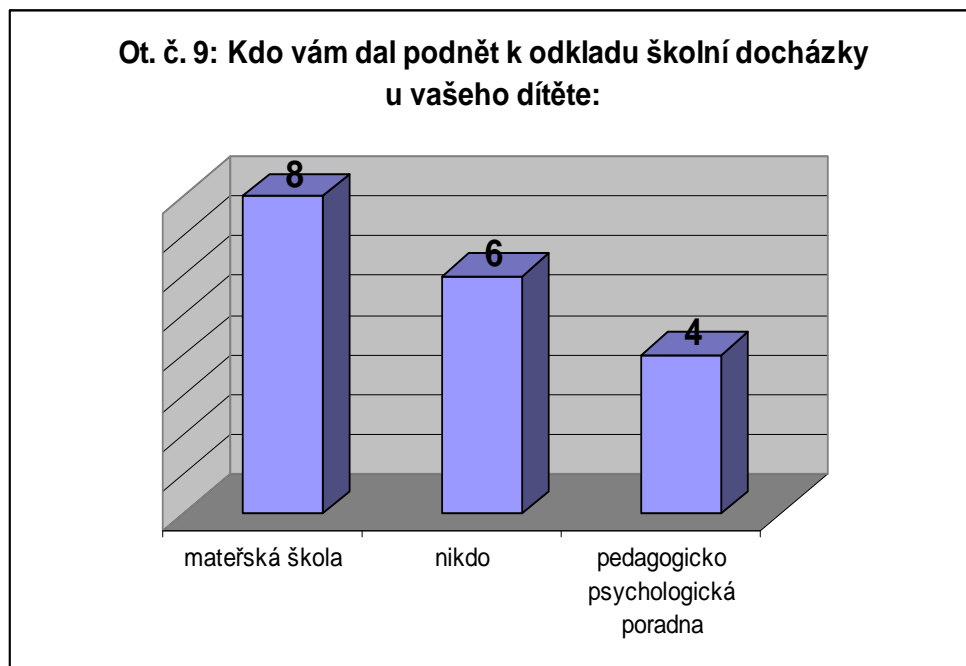
b) mateřská škola

c) pedagogicko-psychologická poradna

d) pediatr

e) někdo jiný.....

U této otázky měli rodiče vybrat jednu z nabízených alternativ a specifikovat tak osobu (fyzickou či právníckou), která jim dala podnět (doporučení) k odkladu školní docházky jejich dítěte. Jedna z nabízených alternativ umožňovala rodičům, aby případně sami konkretizovali tuto osobu. Nejvíce rodičů, celkem 8, označilo mateřskou školu, 6 rodičů uvedlo, že jim k odkladu školní docházky nedal nikdo podnět, 4 rodiče uvedli pedagogicko-psychologickou poradnu.

Otázka č. 10:

S kým jste konzultovali odklad vašeho dítěte?

Cílem této otázky bylo zjistit, s kým rodiče konzultovali odklad školní docházky svého dítěte. Otázka byla formulována jako otevřená, bez nabízených alternativ, a rodiče měli sami napsat do volného řádku své vyjádření. Jako nejčastějšího konzultanta rodiče uvedli pedagogicko-psychologickou poradnu, celkem v 8 případech. V 5 případech rodiče uvedli mateřskou školu, ve 2 případech lékaře a po jednom případě pak základní školu a otce dítěte. Taktéž jedenkrát rodiče uvedli, že s nikým odklad školní docházky nekonzultovali.

Otázka č. 11:

Zúčastnilo se vaše dítě prediktivní baterie čtení?

a) ano

b) ne

Tato otázka byla přímo zaměřena na zjištění, zda rodiče využili možnosti zúčastnit se s dítětem prediktivní baterie čtení. Tato baterie rodičům slouží k posouzení školní zralosti dětí. Provádí se pod dohledem psychologa buď v mateřské škole, nebo přímo v pedagogicko-psychologické poradně. Testy jsou poté individuálně vyhodnocovány a pracovníci pedagogicko-psychologické poradny rodičům sdělují svá doporučení. Možnosti zúčastnit se prediktivní baterie čtení využilo 11 rodičů, 7 rodičů jí nevyužilo.

Otázka č. 12:

V jakých oblastech mělo vaše dítě problémy? (zde možno uvést více alternativ)

a) pozornost a soustředění

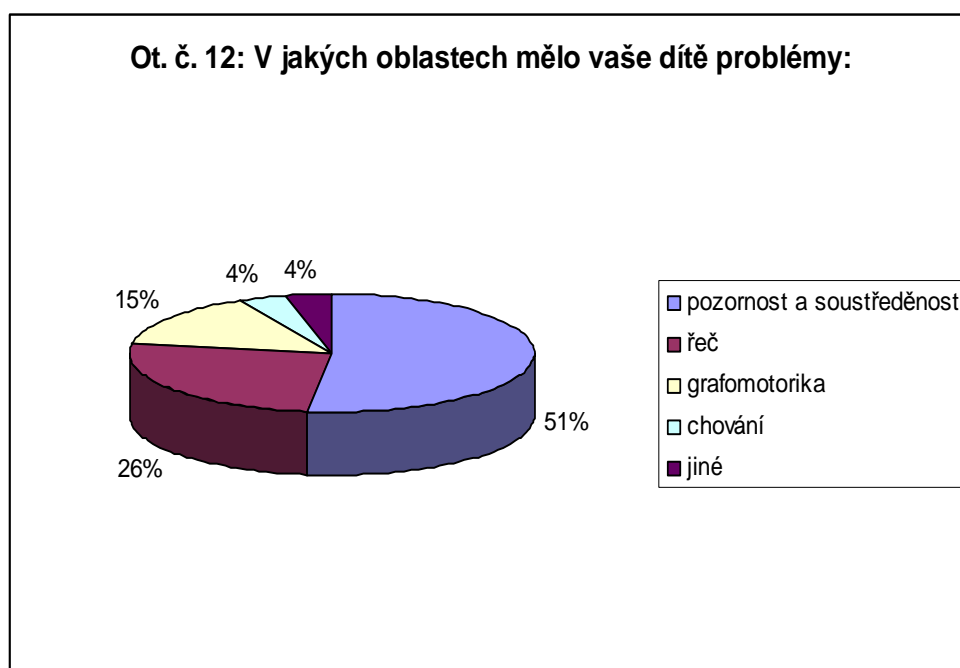
b) grafomotorika

c) řeč

d) chování

e) jiné.....

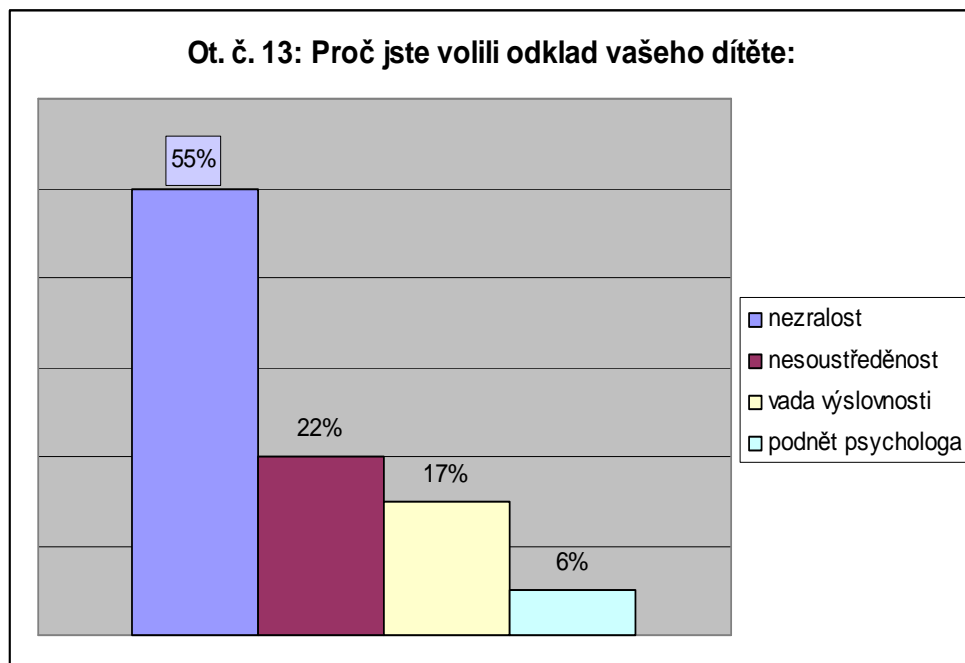
Rodiče měli rodiče označit z nabídnutých alternativ jednu či více oblastí, ve kterých mělo jejich dítě problémy. Polovina rodičů označila dvě oblasti, ostatní zvolili jednu oblast. Nejčastěji byla volena alternativa a) pozornost a soustředění, kterou rodiče označili ve 14 případech. Druhou nejčtenější oblastí pak byla b) řeč, označená rodiči v 7 případech. Čtyři rodiče označili oblast grafomotoriky. Jedenkrát rodiče označili jako problémovou oblast chování a jedenkrát jiné, přičemž tuto oblast nijak nespécifikovali.

Otázka č. 13:

Proč jste volili odklad vašeho dítěte?

U této otázky měli rodiče uvést z jakého důvodu volili odklad školní docházky svého dítěte. Nejčastější odpověď rodičů byla nezralost, která byla uvedena v 10 případech, ve 4 čtyřech případech uvedli rodiče nesoustředěnost, ve 3 případech vadnou výslovnost a v jednom případě byl důvodem odkladu podnět psychologa.

Otázka č. 14:

Hrál v odkladu školní docházky u vašeho dítěte roli zdravotní stav?

- a) ano
- b) ne
- c) částečně

Záměrem této otázky bylo zjistit, zda hrál v odkladu školní docházky významnou roli také zdravotní stav dítěte. Ve všech případech rodiče uvedli negativní odpověď. Lze tedy konstatovat, že v tomto šetření nebyl zjištěn jediný případ, ve kterém se na odkladu školní docházky podílel zdravotní stav dítěte.

Otázka č. 15:

Poskytuje vám mateřská škola dostatečný poradenský servis v otázkách výchovy a vzdělávání?

- a) ano
- b) ne

Tato otázka byla zvolena spíše jako doplňková. Rodiče měli na výběr ze dvou alternativ. Ve všech případech odpověděli kladně, tedy že jim mateřská škola poskytuje dostatečný poradenský servis v otázkách výchovy a vzdělávání.

Otázka č. 16:

Poskytuje vám vaše mateřská škola dostatečné informace o vašem dítěti?

a) ano

b) ne

Rovněž tato otázka byla do dotazníku zakomponována jako doplňková, s cílem zjistit, zda mateřská škola poskytuje rodičům dostatečné informace o jejich dítěti. Všichni rodiče odpověděli kladně.

Otázka č. 17:

Navštěvuje vaše dítě odborníka v nápravě řeči?

a) ano

b) ne

Cílem této otázky bylo zjistit, kolik dětí navštěvuje odborníka v oblasti nápravy řeči. Pouze ve 3 případech uvedli rodiče kladnou odpověď. Z předchozích zjištění vyplývá, že v sedmi případech volili rodiče odklad školní docházky svého dítěte z důvodu vadné výslovnosti. Jak bylo zjištěno, pouze tři děti navštěvují v tomto směru odborníka. Ve zbylých čtyřech případech rodiče tento problém s odborníkem neřeší, což si myslím, že není dobré a nelíbí se mi tento lhostejný přístup rodičů. Špatnou výslovnost si tak děti zafixují a její náprava bude složitější.

Otázka č. 18:

Navštěvujete nebo jste navštívili v rámci odkladu pedagogicko-psychologickou poradnu?

a) ano

b) ne

Záměrem této otázky bylo zjistit, v kolika případech využili rodiče v rámci odkladu školní docházky spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou. Celkem 15 rodičů v rámci odkladu školní docházky navštívilo pedagogicko-psychologickou poradnu.

Otázka č. 19:

Navštěvujete se svým dítětem jiné odborné poradenské zařízení? Pokud ano, uveďte jaké.

a) ano .....

b) ne

V této otázce měli rodiče uvést spolupráci s jiným odborným poradenským zařízením a měli zde možnost ho specifikovat. Mimo pedagogicko-psychologickou poradnu rodiče nevyužívají ke spolupráci žádné jiné odborné poradenské zařízení. Ve všech případech označili zápornou odpověď.

Otázka č. 20:

Byla vám doporučena po zvoleném odkladu vašeho dítěte práce na posílení jeho připravenosti pro vstup do školy?

a) ano

b) ne

Zde měli rodiče označit jednu ze dvou uvedených alternativ. Dvanácti rodičům byla doporučena práce na posílení připravenosti dítěte pro vstup do školy. Jak vyplývá z předešlých odpovědí rodičů, tři rodiče vůbec nevyužili možnosti navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu, dvanácti rodičům byla nabídnuta spolupráce a třem rodičům nikoli.

5.3 Diagnostické šetření

Diagnostické šetření jsem provedla pomocí vyplňování pracovních listů, které se týkaly několika oblastí. Vybrané pracovní listy tvoří přílohu č. 2 - 11. Šetření bylo zaměřeno na rozumové znalosti, kdy měly děti dle předlohy doplnit do řádku chybějící geometrické tvary. Dále na oblast grafomotoriky, kde bylo úkolem nakreslit kouř z komínů, na zřakovou orientaci, kdy měly děti za úkol najít a spojit dva stejné tvary měsíčků a nakonec na zřakové rozlišení (všimání si detailů) - najít jedenáct rozdílů mezi dvěma obrázky. Zajímalo mě, zda u dětí s odkladem školní docházky bude s ročním odstupem znatelné zlepšení v jejich problémových oblastech.

F. F. (narozen v červenci 2003) – problémy měl v oblasti grafomotoriky, ruka byla neuvolněná, špatné a zároveň křečovitě držení tužky. Po roce zlepšení. Ve vyhledávání rozdílů mezi dvěma obrázky našel z 11 odlišností poprvé 7 rozdílů, po roce o jeden rozdíl více. Doplnění geometrických tvarů zvládl bez problémů. Největší potíže mu dělал pracovní list zaměřený na zřakovou orientaci. Zadaný úkol v loňském roce nepochopil, letos pracoval samostatně a při spojování stejných tvarů využíval barevné rozlišení. Viz příloha č. 2 a č. 3.

J. F. (narozen v srpnu 2003) - problémovou oblastí byla grafomotorika. Začal rád kreslit a v této oblasti se velice zlepšil. Chyby měl i v pracovním listě, v němž měl

doplňovat chybějící geometrické tvary. Dokázal tvary pojmenovat, ale nevěděl, který tvar má doplnit. Po roce pracoval samostatně, tvary vždy pojmenoval a dokázal i doplnit chybějící tvar. V pracovním listě zaměřeném na určování rozdílů poznal 10 odlišností loni i v letošním roce. Potíže mu dříve dělal pracovní list zaměřený na zrakovou orientaci, ve kterém i při individuálním přístupu nedokázal splnit požadovaný úkol. Letos pracoval samostatně a bezchybně. Viz příloha č. 4 a 5.

O. F. (narozen v srpnu 2003) – v pracovním listu při vyhledávání rozdílů jich poznal v loňském roce 8 a letos 9. Rozdíly poznal v jiných případech než loni. Pracovní list zaměřený na zrakovou orientaci a doplňování geometrických tvarů zvládl. Problémy měl v oblasti grafomotoriky, neuvolněné zápěstí, křečovitě držení tužky. I u něho došlo ke zlepšení a k větší jistotě při psaní. Viz příloha č. 6 a 7.

D. R. (narozen červenec 2003) - u tohoto chlapce byl chybně vyplněn pouze pracovní list zaměřený na vyhledávání rozdílů. V loňském roce poznal 9 rozdílů z 11 možných, letos 10. I v tomto případě došlo ke zlepšení. Viz příloha č. 8 a 9.

P. B. (narozen v srpnu 2003) – oblast grafomotoriky – špatné držení tužky, neuvolněné zápěstí, mírné zlepšení. V loňském roce dokázal v pracovním listě u spojování shodných tvarů měsíců správně spojit pouze jednu dvojici, a letos v tomto pracovním listě neměl ani jedno chybné spojení. Nejhůře mu dopadl pracovní list zaměřený na vyhledávání rozdílů, kdy v loňském roce dokázal vyhledat pouze 4 rozdílů z 11 rozdílů a letos 5. Rozdíly postřehl v jiných případech. Viz příloha č. 10 a 11.

Závěrem lze konstatovat, že u všech chlapců došlo k jejich zlepšení ve všech oblastech.

5.4 Porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky

V této kapitole jsou prezentovány výsledky porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky v letech 2004 – 2009. Srovnání je provedeno nejprve v rámci města Moravské Budějovice, poté v rámci kraje Vysočina a ČR. Vlastní interpretaci zjištěných dat předcházela statistická analýza. Na jejím základě jsou níže uváděny výsledky a pro přehlednost i grafické znázornění. Porovnání odkladů školní docházky za posledních šest let se mi jevílo pro tuto práci přínosné tím, že ověřím, jaký trend má odklad školní docházky v našem městě, poté jej porovnáme s krajem Vysočina a Českou republikou. Zároveň procentuálně porovnáme množství odkladů u předškolních dětí v Moravských Budějovicích s krajem Vysočina a Českou republikou.

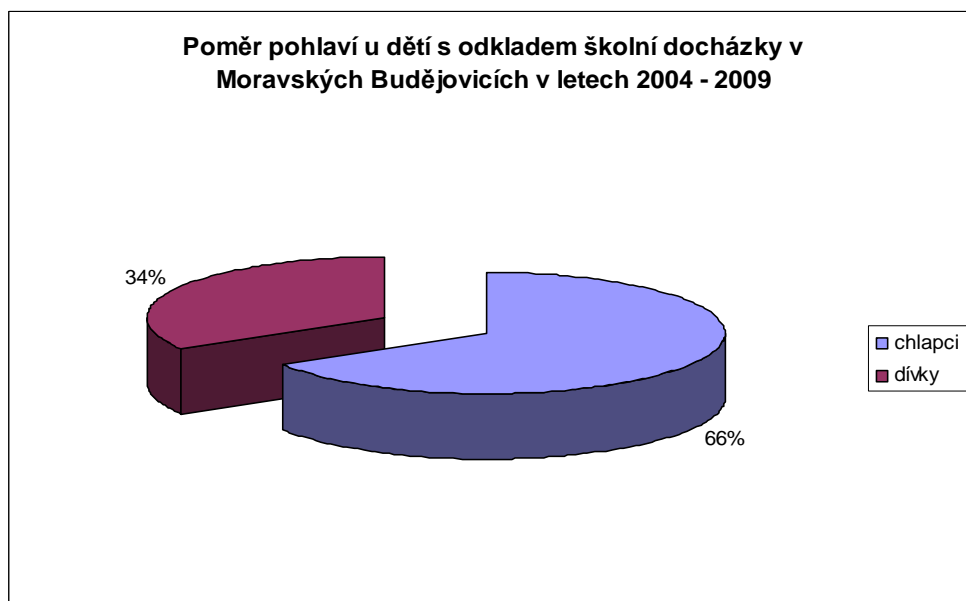
Město Moravské Budějovice

Ze získaných statistických dat vyplývá, že ve školním roce 2003/2004 bylo 17 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 88 dětí předškolního věku. V roce 2004/2005 bylo 15 dětí s odloženou školní docházkou z celkové počtu 87 dětí předškolního věku. V roce 2005/2006 bylo 10 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 87 dětí předškolního věku. V roce 2006/2007 bylo 19 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 93 dětí předškolního věku. V roce 2007/2008 bylo 13 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 75 dětí předškolního věku. V roce 2008/2009 bylo 18 dětí s odloženou docházkou z celkového počtu 86 dětí. Z údajů je patrné, že ve školním roce 2005/2006 byl nejmenší počet dětí s odloženou školní docházkou a ve školním roce 2008/2009 bylo nejvíce dětí s odloženou školní docházkou. Tendence odkladu školní docházky za uplynulých šest let má kolísající charakter. Přesné výsledky znázorňuje tabulka č. 3.

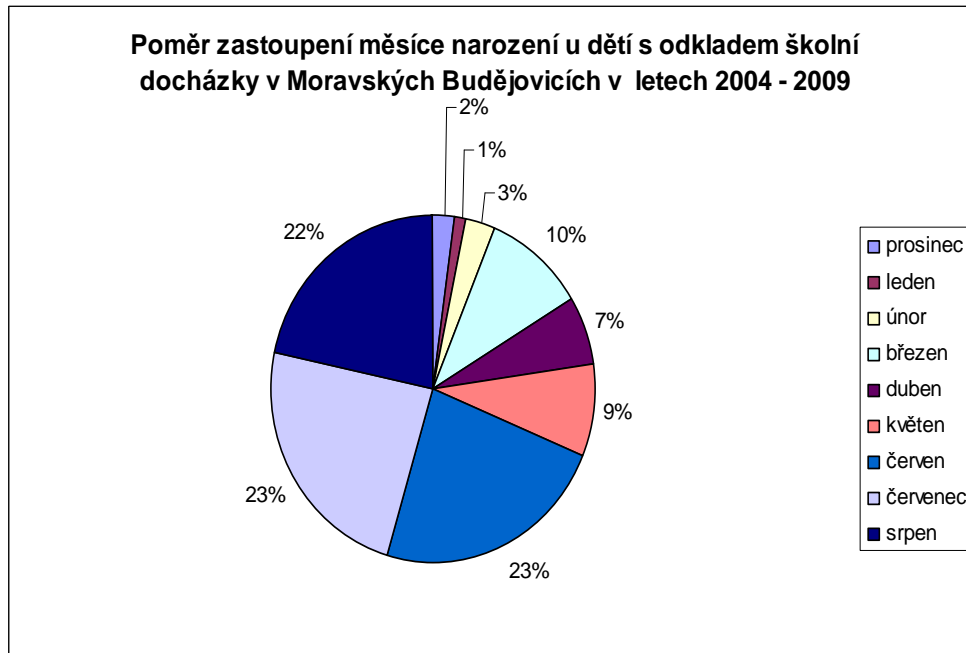
Tabulka č.3: Odklady školní docházky v Moravských Budějovicích:

školní rok	celkový počet dětí předškolního věku	počet dětí s odloženou školní docházkou	chlapci	dívky
2003/2004	88	17 (19%)	12	5
2004/2005	87	15 (17%)	7	8
2005/2006	87	10 (11%)	7	3
2006/2007	93	19 (20%)	14	5
2007/2008	75	13 (17%)	7	6
2008/2009	86	18 (21%)	14	4

Celkový počet dětí s odloženou školní docházkou v letech 2004 – 2009 činil 92. Z toho bylo 61 chlapců a 31 dívek. Zjištění koresponduje s údaji citovanými v teoretické části práce, kdy chlapci jsou ve srovnání s dívkami v tomto období ve vztahu ke školním požadavkům na nižší vývojové úrovni.

Ze získaných dat byla následně provedena analýza zaměřená na vyhodnocení poměru zastoupení měsíce narození u dětí s odkladem školní docházky. Nejvíce zde byl zastoupen měsíc červenec, poté červen a srpen. Mezi dětmi s odloženou školní docházkou nebylo žádné dítě narozené v období měsíců září – listopad v letech 2004 – 2009.

Kraj Vysočina

Ze získaných statistických údajů vyplývá, že ve školním roce 2003/2004 bylo 511 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 5440 dětí předškolního věku. V roce 2004/2005 bylo 380 dětí s odloženou školní docházkou z celkové počtu 5291 dětí předškolního věku. V roce 2005/2006 bylo 796 dětí s odloženou školní docházkou

z celkového počtu 5034 dětí předškolního věku. V roce 2006/2007 bylo 723 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 5181 dětí předškolního věku. V roce 2007/2008 bylo 752 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 5318 dětí předškolního věku. V roce 2008/2009 bylo 783 dětí s odloženou docházkou z celkového počtu 5314 dětí. Ve školním roce 2004/2005 byl nejmenší počet dětí s odloženou školní docházkou a ve školním roce 2005/2006 bylo nejvíce dětí s odloženou školní docházkou. Tendence odkladu školní docházky za uplynulých šest let má kolísající charakter. Přesné výsledky znázorňuje tabulka č. 4.

Tabulka č.4: Odklady školní docházky v kraji Vysočina:

školní rok	celkový počet dětí předškolního věku	počet dětí s odloženou školní docházkou	chlapci	dívky
2003/2004	5440	511 (9%)	354	157
2004/2005	5291	380 (7%)	252	128
2005/2006	5034	796 (16%)	532	264
2006/2007	5181	723 (14%)	470	253
2007/2008	5318	752 (14%)	498	254
2008/2009	5314	783 (15%)	514	269

Celkový počet dětí s odloženou školní docházkou v letech 2004 – 2009 činil 3945. Z toho bylo 2620 chlapců a 1325 dívek. I toto zjištění koresponduje s údaji citovanými v teoretické části této práce, kdy chlapci jsou ve srovnání s dívkami v tomto období na nižší vývojové úrovni.

Česká republika

Ve školním roce 2003/2004 a 2004/2005 se podařilo zjistit ze statistických dat pouze celkový počet dětí předškolního věku, počet odkladů školní docházky nebyl v těchto letech ještě celorepublikově sledován. Ze získaných statistických dat vyplývá, že ve školním roce 2005/2006 bylo 16552 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 102029 dětí předškolního věku. V roce 2006/2007 bylo 16587 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 103435 dětí předškolního věku. V roce 2007/2008 bylo 16902 dětí s odloženou školní docházkou z celkového počtu 108077 dětí předškolního věku. V roce 2008/2009 bylo 16849 dětí s odloženou docházkou z celkového počtu 106197 dětí. Ve školních letech 2005-2009 byl minimální rozdíl odkladech školní docházky u dětí předškolního věku. Výsledky znázorňuje tabulka č. 5.

Tabulka č. 5: Odklady školní docházky v České republice:

školní rok	celkový počet dětí předškolního věku	počet dětí s odloženou školní docházkou	chlapci	dívky
2003/2004	103701	nezjištěno	---	---
2004/2005	106446	nezjištěno	---	---
2005/2006	102029	16552 (16%)	10859	5693
2006/2007	103435	16587 (16%)	10849	5738
2007/2008	108077	16902 (16%)	11155	5747
2008/2009	106197	16849 (16%)	11250	5599

Celkový počet dětí s odloženou školní docházkou v letech 2006 – 2009 činil 66890. Z toho bylo 44113 chlapců a 22777 dívek. I toto zjištění koresponduje s údaji citovanými v teoretické části práce, kdy chlapci jsou ve srovnání s dívkami v tomto období na nižší vývojové úrovni.

6. Ověření předpokladů

Test prediktivní baterie čtení: Předpokládám, že největší problémovou oblastí je grafomotorika - kresba geometrických tvarů a chlapci dosáhnou v jednotlivých oblastech nižšího počtu bodů než dívky.

Oblastí, která činila dětem největší problémy, byla oblast kopie rytmu. Předpoklad, že největší problémovou oblastí je grafomotorika, se nepotvrdil. Chlapci dosáhli ve všech oblastech nižšího počtu bodů než dívky.

Dotazníkové šetření: Předpokládám, že podnět pro odklad školní docházky dá ve většině případů rodičům mateřská škola. Největší problémy mají děti v oblasti pozornosti a soustředění a odklad je způsoben většinou jejich nezralostí.

První předpoklad se potvrdil, v osmi případech dala podnět k odkladu školní docházky rodičům mateřská škola. Druhý předpoklad se také potvrdil, nejčastější odpovědí byla oblast pozornosti a soustředění, kterou rodiče označili ve 14 případech. Poslední předpoklad se také potvrdil, nejčastější odpovědí rodičů byla právě nezralost, již rodiče uvedli v 10 případech jako důvod odkladu školní docházky jejich dítěte.

Diagnostické šetření: Předpokládám, že všem dětem, kterým byl dán odklad školní docházky, pobyt v mateřské škole prospěje a úroveň v oblastech, ve kterých měly děti problémy, selepší.

Předpoklad byl potvrzen u všech dětí a všem těmto dětem pobyt v mateřské škole o rok déle prospěl. U všech byl zaznamenán pokrok a zlepšení v oblastech, ve kterých měly problémy, což se pozitivně odrazilo v jejich školní zralosti a připravenosti.

Porovnání počtu dětí s odkladem školní docházky: Předpokládám, že více odkladů je voleno u chlapců než u dívek. Největší zastoupení v odkladech mají děti narozené v měsíci srpnu a v posledních šesti letech má odklad školní docházky stoupající tendenci jak v našem městě, tak i v rámci kraje Vysočina a České republiky.

V rámci Moravských Budějovic bylo v letech 2004 – 2009 z celkového počtu dětí s odloženou školní docházkou 66 % chlapců a 34 % dívek. V rámci kraje Vysočina bylo v letech 2004 - 2009 z celkového počtu dětí s odloženou školní docházkou opět 66 % chlapců a 34 % dívek. V rámci České republiky bylo z celkové počtu dětí s odloženou školní docházkou taktéž 66 % chlapců a 34 % dívek. Jak je z výše uvedeného grafu patrné, chlapci s odloženou školní docházkou převažují nad dívkami, a to jak v rámci

Moravských Budějovic, tak kraje Vysočina i České republiky. Lze tedy konstatovat, že první předpoklad se plně potvrdil.

K vyhodnocení druhého předpokladu bylo vycházeno pouze z dat získaných z mateřských škol v Moravských Budějovicích. V rámci kraje Vysočina a České republiky se tato data nepodařila získat. Druhý předpoklad týkající se měsíce narození, se nepotvrdil. Dle předpokladu měl být nejvíce zastoupen měsíc srpen. Nejvíce dětí se však narodilo v měsíci červenci. Rozdíl mezi dětmi narozenými v letních měsících byl ale minimální.

Poslední předpoklad se nepotvrdil, v rámci Moravských Budějovic i rámci kraje Vysočina měl odklad školní docházky kolísavý charakter, v rámci České republiky byl rozdíl minimální. Vzájemným porovnáním procentuálního vyjádření počtu odkladů školní docházky mezi městem Moravské Budějovice, krajem Vysočina a Českou republikou bylo zjištěno, že za sledované období byl počet dětí s odkladem školní docházky v Moravských Budějovicích oproti průměru v České republice o 1,5% vyšší a současně o 5 % vyšší ve srovnání s průměrem kraje Vysočina. V Moravských Budějovicích činil průměr odkladů školní docházky v procentuálním vyjádření 17,5 %, v kraji Vysočina 12,5 % a v ČR 16 %.

Shrnutí

Pomocí praktické části jsem zjistila, že se testu prediktivní baterie čtení se svými dětmi zúčastnilo 45,35 % rodičů předškolních dětí. Potvrdil se mi také předpoklad, že chlapci dosáhnou horších výsledků v testu ve srovnání s dívkami, podnět pro odklad školní docházky dala ve většině případů rodičům mateřská škola. Největší problémy měly děti v oblasti pozornosti a soustředěnosti a odklad školní docházky byl u nich způsoben jejich nezralostí. Všem dětem, které měly odklad, pobyt v mateřské škole o rok déle prospěl. U porovnání odkladů bylo více odkladů voleno u chlapců než u dívek. Naopak se mi nepotvrdilo tvrzení, že největší problémovou oblastí u testu prediktivní baterie čtení bude grafomotorika, byla to oblast kopie rytmu. Domnívala jsem se také, že největší zastoupení v odkladech školní docházky budou mít děti narozené v měsíci srpnu, ale byly to děti narozené v měsíci červenci. Rovněž odklad školní docházky nestoupá, ale za posledních šest let má kolísavý charakter a v České republice dokonce stagnuje.

ZÁVĚR

Vstup dítěte do školy znamená významný předěl v jeho životě. Je to změna nejenom pro něj, ale pro celou jeho rodinu. Většina dětí je dobře připravena pro vstup do školy, ale některým dětem by zvládat požadavky kladené školou dělalo velké problémy. Proto je důležité včas zjistit, které dítě není dostatečně zralé a připravené pro vstup do základní školy, a nebát se volit odklad školní docházky, pokud je nutný, a naopak neumožňovat odklad dětem, jež ho nepotřebují. Tomu, jak rozpoznat a podle čeho posuzovat dítě zralé pro vstup do základní školy, jsem se věnovala ve své bakalářské práci nejen v teoretické, ale i v praktické části.

V teoretické části bakalářské práce jsem se snažila pomocí odborné literatury charakterizovat oblasti, které jsou důležité pro vstup dítěte do školy a je u nich nutná určitá úroveň a zralost pro úspěšné zvládnutí první třídy. Jsou to především oblasti somatického, motorického a kognitivního vývoje. Významná je také přiměřená úroveň emočního prožívání a určitý stupeň socializace dítěte předškolního věku. Podrobněji jsem se zabývala pojmy školní zralost, připravenost a nezralost a s nimi souvisejícím odkladem školní docházky.

Hlavním cílem praktické části bylo stanovit základní charakteristiky dětí s odloženou školní docházkou a nejčastější příčiny odkladu školní docházky. Dílčími cíli bylo určit v testu prediktivní baterie čtení oblasti, ve kterých mají děti předškolního věku nejčastější problémy a porovnat při jeho plnění výkony dle pohlaví. Dále zjistit, kdo dal rodičům podnět pro odklad školní docházky u jejich dětí a stanovit nejčastěji uváděné důvody odkladu školní docházky. Porovnat výkony dětí v rámci diagnostického šetření s ročním odstupem. Zjistit počet odkladů školní docházky v Moravských Budějovicích za uplynulých šest let ve vztahu k pohlaví a měsíci narození dětí s odloženou školní docházkou. Provést také srovnání s krajem Vysočina a Českou republikou.

K dosažení těchto cílů jsem využila testu prediktivní baterie čtení, dotazníkové šetření, vlastní diagnostické šetření pomocí pracovních listů a porovnání počtu odkladů v mateřských školách v Moravských Budějovicích, v kraji Vysočina a v České republice.

Testu prediktivní baterie čtení se zúčastnilo 39 dětí předškolního věku z celkového počtu 86, což je 45,35 %. Nejhorších výsledků děti dosáhly v oblasti kopie rytmu, kde jejich celková úspěšnost činila 50 %, z toho chlapci dosáhli 46,33 % a dívky 54 %.

Jak vyplývá z dotazníkového šetření, nejvíce měly děti předškolního věku problémy s pozorností a soustředěností. Odklad byl způsoben jejich nezralostí a podnět

rodičům dala mateřská škola. Je proto důležité nabízet dítěti nejen v mateřské škole, ale i ve volném čase činnosti sloužící k procvičení těchto oblastí.

Všem pěti chlapcům, u kterých jsem prováděla v mateřské škole diagnostické šetření, prospěl pobyt v mateřské škole o rok déle a u všech byl zaznamenán pokrok a zlepšení v oblastech, v nichž měli problémy. Myslím si, že se zlepšení pozitivně odrazí v jejich připravenosti pro vstup do základní školy.

Ve srovnání odkladů školní docházky v Moravských Budějovicích s krajem Vysočina a s Českou republikou má naše město nejvyšší procento odkladů. Vzhledem ke zjištěným údajům týkajících se odkladů u chlapců a dívek se mi potvrdily poznatky z teoretické části, ve které je uváděno, že chlapci dosahují nižší úrovně ve školní zralosti a připravenosti než dívky. Odklad školní docházky je tedy dáván více chlapcům než dívkám. Co se mi ale nepotvrdilo, byl předpoklad, že odklady školní docházky neustále stoupají. Podle mého zjištění kolísají a v rámci republiky dokonce stagnují.

Kdo je dítě s odkladem školní docházky? Ze získaného šetření v rámci Moravských Budějovic jsou to častěji chlapci než dívky většinou narození v měsíci červenci. V testu prediktivní baterie mají největší problémy v oblasti kopie rytmu. Podle jejich rodičů jim problémy dělá udržet pozornost a soustředit se na danou činnost. Důvodem odkladu školní docházky je u nich nezralost. Pobyt v mateřské škole o rok déle jim ale prospěl a myslím si, že budou lépe připraveni pro vstup do základní školy. Bez problémů tak budou zvládat požadavky na ně kladené.

Myslím si, že stanovené cíle mé bakalářské práce se mi podařily splnit. Problémy jsem měla při vyhodnocování dotazníku, neboť jsem v některých případech špatně formulovala otázky. V rámci dotazníkového šetření nemají získaná data velkou vypovídající hodnotu, neboť průzkumný vzorek byl velmi malý. Pro vyvození případných závěrů a na ně navazujících opatření, by bylo třeba většího počtu respondentů. Při porovnávání odkladů se mi nepodařilo v rámci České republiky získat statistická data týkající se počtu odkladů školní docházky v letech 2003-2005. Bylo by zajímavé porovnat počty odkladů školní docházky s některými okolními státy tak, aby bylo možno konstatovat, jak je na tom v této oblasti Česká republika ve srovnání s jinými zeměmi.

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

1. ALLEN, K. Eileen, MAROTZ, Lyn R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha : Portál, 2005. 187 s. ISBN 80-7367-055-0.
2. ANDERSONOVÁ, Jean, FISCHGRUNDOVÁ, Susan, LOBASCHEROVÁ, Mary. *Dobrý start do školy*. 2. vyd. Praha : Portál, 1994. 120 s. ISBN 80-85282-92-5.
3. BUDÍKOVÁ, Jaroslava, KRUŠINOVÁ, Patricie, KUNCOVÁ, Pavla. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* 1. vyd. Brno : Computer Press, 2004. 157 s. ISBN 80-722-6637-3.
4. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2.vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 384 s.
5. DEALER, Hans Herbert. *Každodenní problémy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha : Portál, 1994. 109 s. ISBN 80-7178-010-3.
6. FURST, Maria. *Psychologie*. Olomouc : Votobia, 1997. 259 s. ISBN 80-7198-199-0.
7. HARTL, Pavel, HARTKLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
8. HAVLÍNOVÁ, Miluše a kol. *Zdravá mateřská škola*. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 143 s. ISBN 80-7178-048-0.
9. INIZAN, André. *Prediktivní baterie čtení*. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 1999. 28 s.
10. KLENKOVÁ, Jiřina, KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka*. Brno : MC nakladatelství, 2003. 125 s.
11. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence*. 1.vyd. Praha : Portál, 1996. 216 s. ISBN 80-7178-115-0.
12. LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
13. LISÁ, Lidka, KŇOURKOVÁ, Marie. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1.vyd. Praha : Avicenum, 1986. 276 s.
14. MERTIN, Václav, GILLNEROVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 232 s. ISBN 80-7178-799-X.
15. PIAGET, Jean, INHELDEROVÁ, Barbel. *Psychologie dítěte*. 4. vyd. Praha : Portál, 2001. 143 s. ISBN 80-7178-608-X.
16. ŘÍČAN, Pavel, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Dětská klinická psychologie*. 4. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 604 s. ISBN 80-247-1049-8.

17. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2004. 76 s. ISBN 80-204-1187-9.
18. UIV- statistická ročenka školství, výkazy S 53 - 01 (Výkaz o zahájení povinné školní docházky v základní škole podle stavu k 28. února daného roku) - rok 2004-2009.
19. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2008. 468 s. ISBN 978-80-246-0956-0.
20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
21. VALENTA, Jiří. *Školské zákony prováděcí předpisy s komentářem*. 4. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 798 s. ISBN 978-80-7263-530-6.
22. VERECKÁ, Naděžda. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 162 s. ISBN 80-7106-474-2.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – dotazník

Příloha č. 2 – pracovní list F. F., 2009, zraková orientace

Příloha č. 3 – pracovní list F. F., 2010, zraková orientace

Příloha č. 4 – pracovní list J. F., 2009, zraková orientace

Příloha č. 5 – pracovní list J. F., 2010, zraková orientace

Příloha č. 6 – pracovní list O. F., 2009, grafomotorika

Příloha č. 7 – pracovní list O. F., 2010, grafomotorika

Příloha č. 8 – pracovní list D. R., 2009, vyhledávání rozdílů

Příloha č. 9 – pracovní list D. R., 2010, vyhledávání rozdílů

Příloha č. 10 – pracovní list P. B., 2009, vyhledávání rozdílů

Příloha č. 11 – pracovní list P.B., 2010, vyhledávání rozdílů

Příloha č. 1 – dotazník

Vážení rodiče,

jsem studentkou třetího ročníku Pedagogické fakulty, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a chtěla bych vás touto cestou poprosit o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je nedílnou součástí mé bakalářské práce, ve které se zabývám nejčastějšími příčinami odkladu školní docházky. Z nabízených odpovědí zakroužkujte vždy jen jednu, otázky bez nabízených možností doplňte vlastním vyjádřením. Dotazník je anonymní a zjištěné údaje budou sloužit pouze ke studijním účelům. Za vyplnění a věnovaný čas, který zabere nejdéle 15 minut předem děkuji.

1. Dítě s odkladem školní docházky je:
    - a) syn
    - b) dcera

  2. Ve kterém měsíci se vaše dítě narodilo?
.....

  3. Ve kterém roce se vaše dítě narodilo?
.....

  4. Vaše dítě je:
    - a) levák
    - b) pravák
    - c) nevyhraněné

  5. Má vaše dítě sourozence, pokud ano, kolik?
    - a) ano .....
    - b) ne

  6. Ve kterém roce se sourozenci narodili?
.....

  7. Vaše dítě vyrůstá v rodině:
    - a) úplné
    - b) neúplné

  8. Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů:
otec .....
  - matka.....
-
9. Kdo vám dal podnět (doporučení) k odkladu školní docházky u vašeho dítěte?
    - a) nikdo
    - b) mateřská škola
    - c) pedagogicko-psychologická poradna
    - d) pediatr
    - e) někdo jiný.....

  10. S kým jste konzultovali odklad vašeho dítěte?
.....

11. Zúčastnilo se vaše dítě prediktivní baterie čtení?
a) ano
b) ne
12. V jakých oblastech mělo vaše dítě problémy? (*zde možno uvést vícero alternativ*)
a) pozornost a soustředění
b) grafomotorika
c) řeč
d) chování
e) jiné.....
13. Proč jste volili odklad vašeho dítěte?
.....
14. Hrál v odkladu školní docházky u vašeho dítěte roli zdravotní stav?
a) ano
b) ne
c) částečně
15. Poskytuje vám mateřská škola dostatečný poradenský servis v otázkách výchovy a vzdělávání?
a) ano
b) ne
16. Poskytuje vám vaše mateřská škola dostatečné informace o vašem dítěti?
a) ano
b) ne
17. Navštěvuje vaše dítě odborníka v nápravě řeči?
a) ano
b) ne
18. Navštěvujete nebo jste navštívili v rámci odkladu pedagogicko psychologickou poradnu?
a) ano
b) ne
19. Navštěvujete se svým dítětem jiné odborné poradenské zařízení? Pokud ano, uveďte jaké.
a) ano .....
b) ne
20. Byla vám doporučena po zvoleném odkladu vašeho dítěte práce na posílení jeho připravenosti pro vstup do školy?
a) ano
b) ne

Děkuji vám za vyplnění tohoto dotazníku.

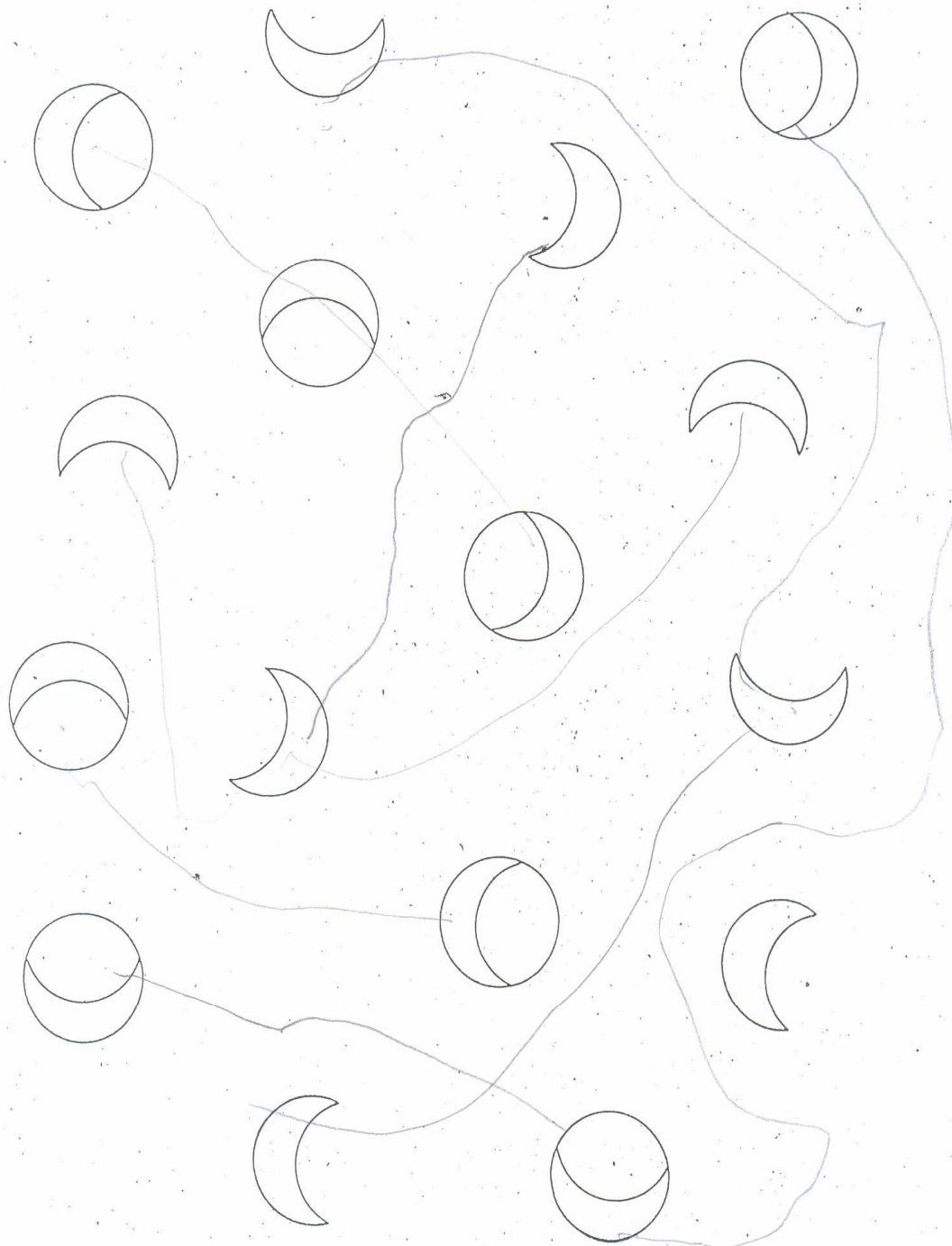
Martina Vodáková

Příloha č. 2 – pracovní list F. F., 2009, zřaková orientace

F. F. 2009

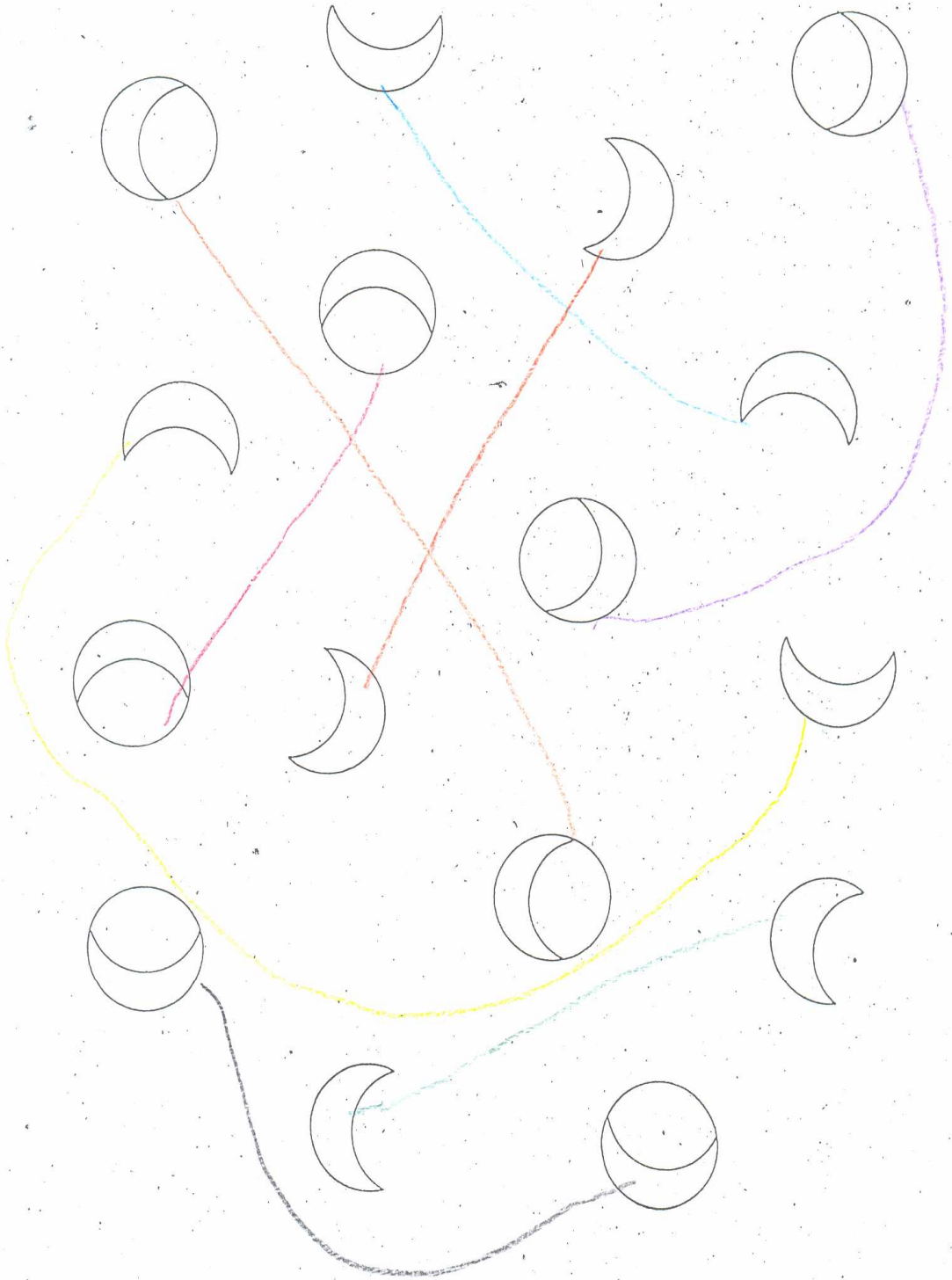
Najdi dva stejné měsíčky (sleduj, kam se „dívají“). Udělej mezi nimi čáru a dvojice shodně vybarvi.

Příloha č. 3 – pracovní list F. F., 2010, zřaková orientace

F. F. 2010

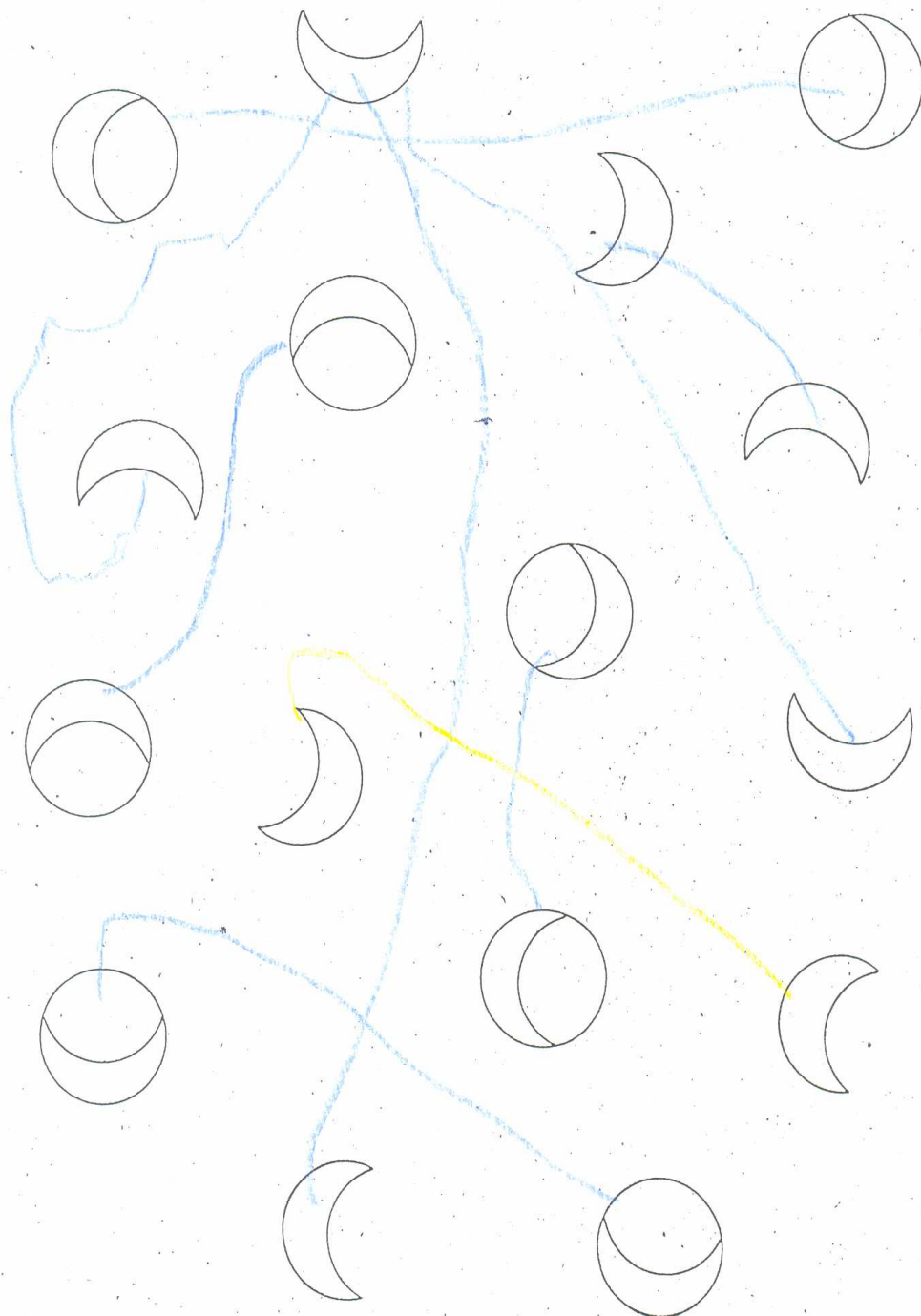
Najdi dva stejné měsíčky (sleduj, kam se „díívají“). Udělej mezi nimi čáru a dvojice shodně vybarvi.

Příloha č. 4 – pracovní list J. F., 2009, zřaková orientace

J. F. 2009

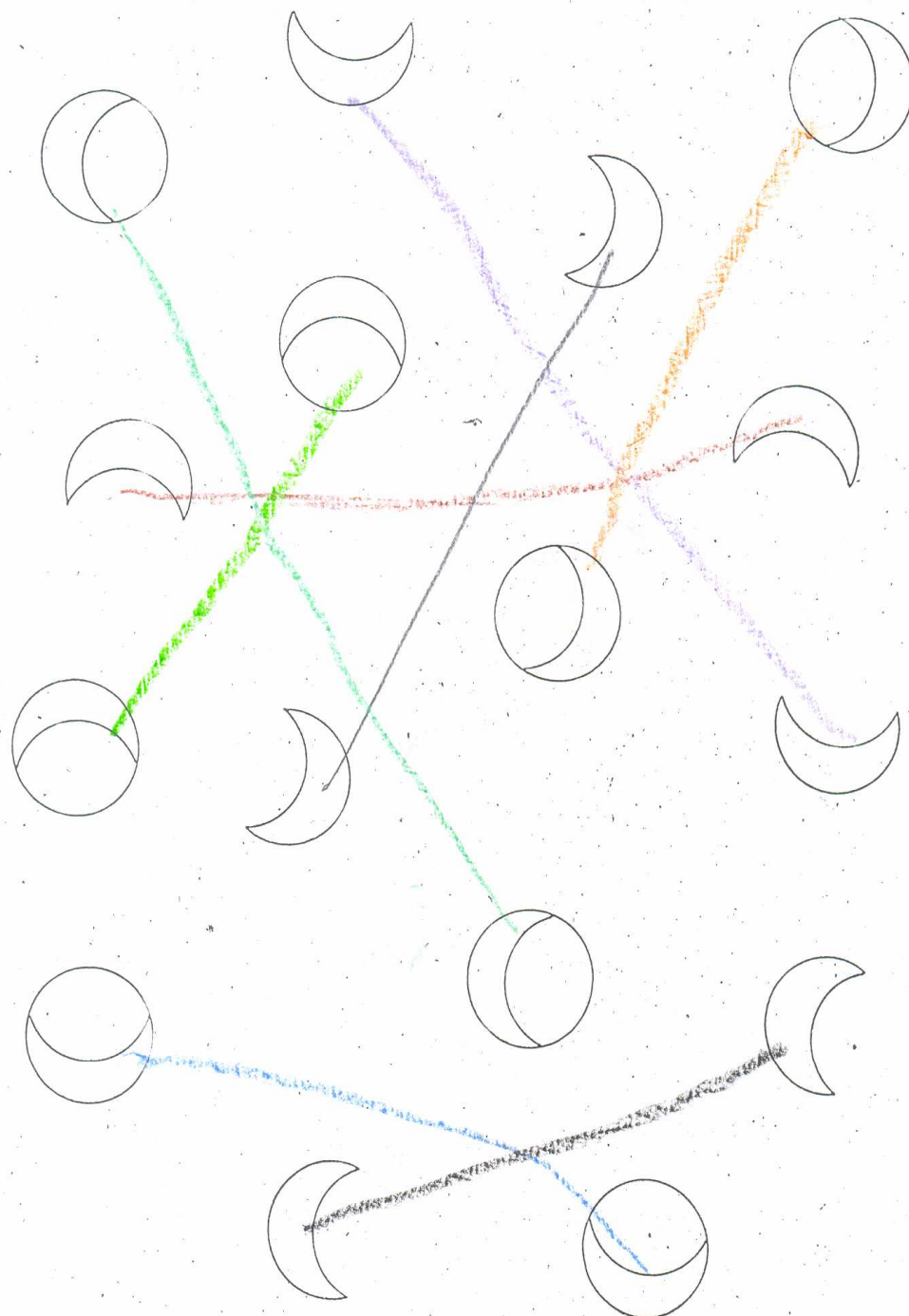
Najdi dva stejné měsíčky (sleduj, kam se „dívají“). Udělej mezi nimi čáru a dvojice shodně vybarvi.

Příloha č. 5 – pracovní list J. F., 2010, zřaková orientace

J. F. 2010

Najdi dva stejné měsíčky (sleduj, kam se „dívají“). Udělej mezi nimi čáru a dvojice shodně vybarvi.

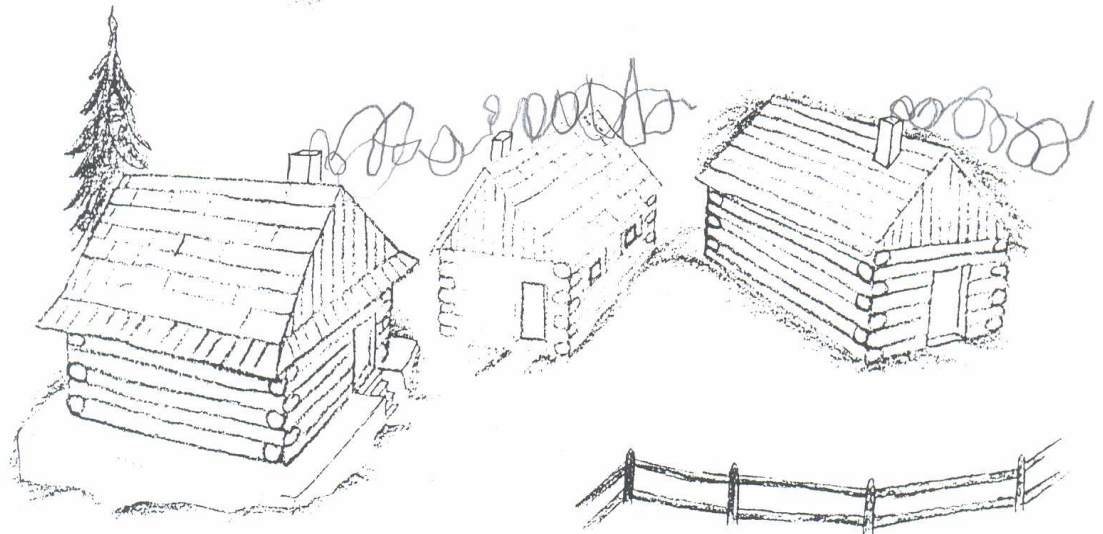
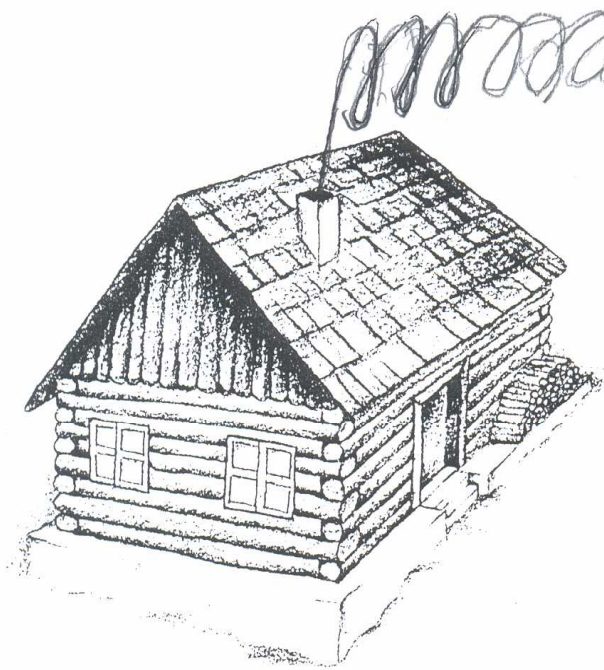

Příloha č. 6 – pracovní list O. F., 2009, grafomotorika

D.F. 2009

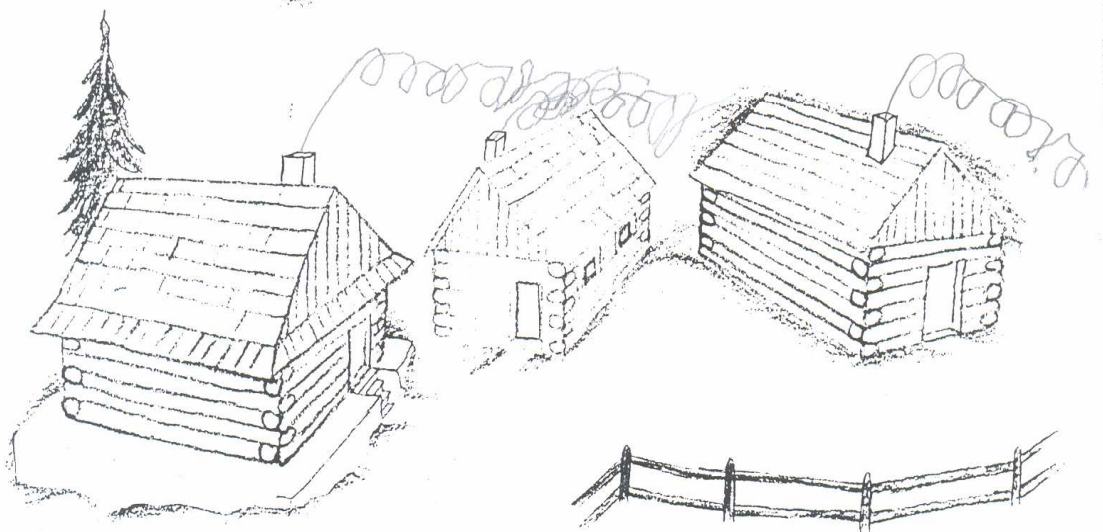
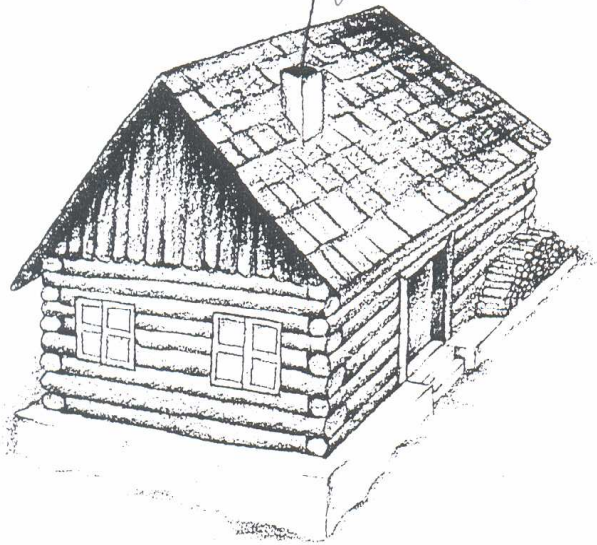
Když je venku velká zima,
zůstanu já radši doma.
Hned si v kamnech zatopím,
a z komína půjde dým.

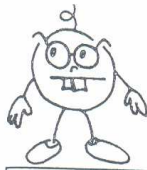
Příloha č. 7 – pracovní list O. F., 2010, grafomotorika

0.7. 2010

Když je venku velká zima,
zůstanu já radši doma.
Hned si v kamnech zatopím,
a z komína půjde dým.

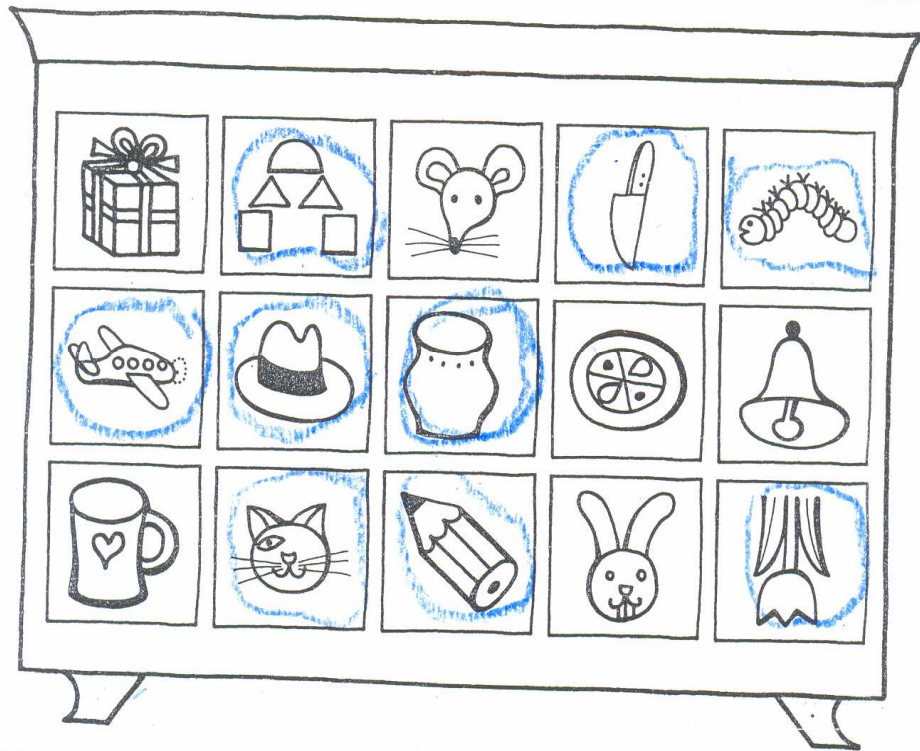
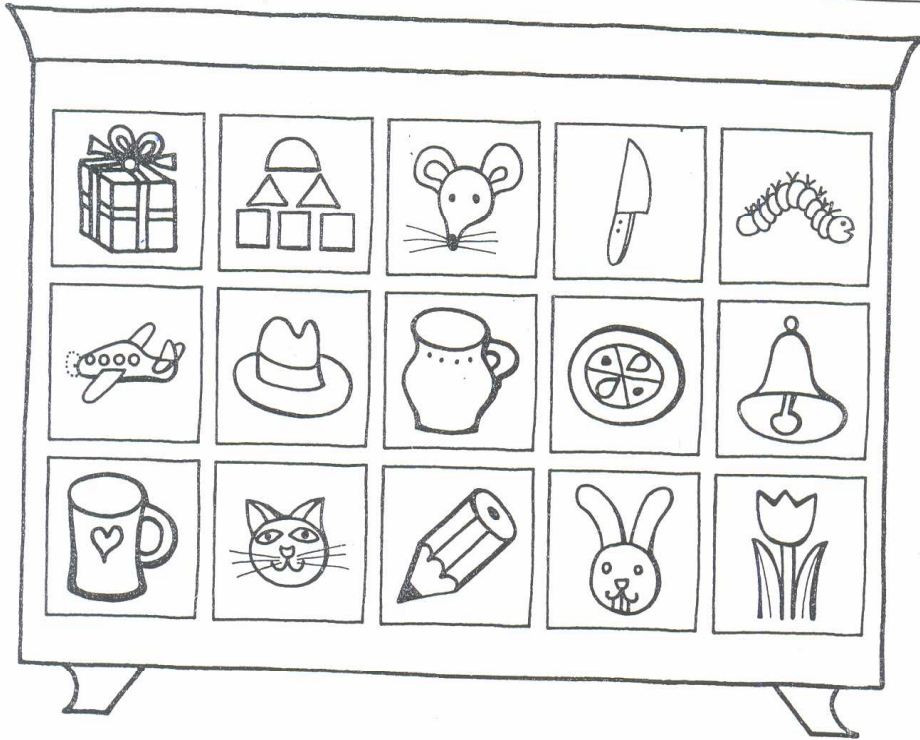

Příloha č. 8 – pracovní list D. R., 2009, vyhledávání rozdílů

Najdi jedenáct rozdílů.

J. R. 2009

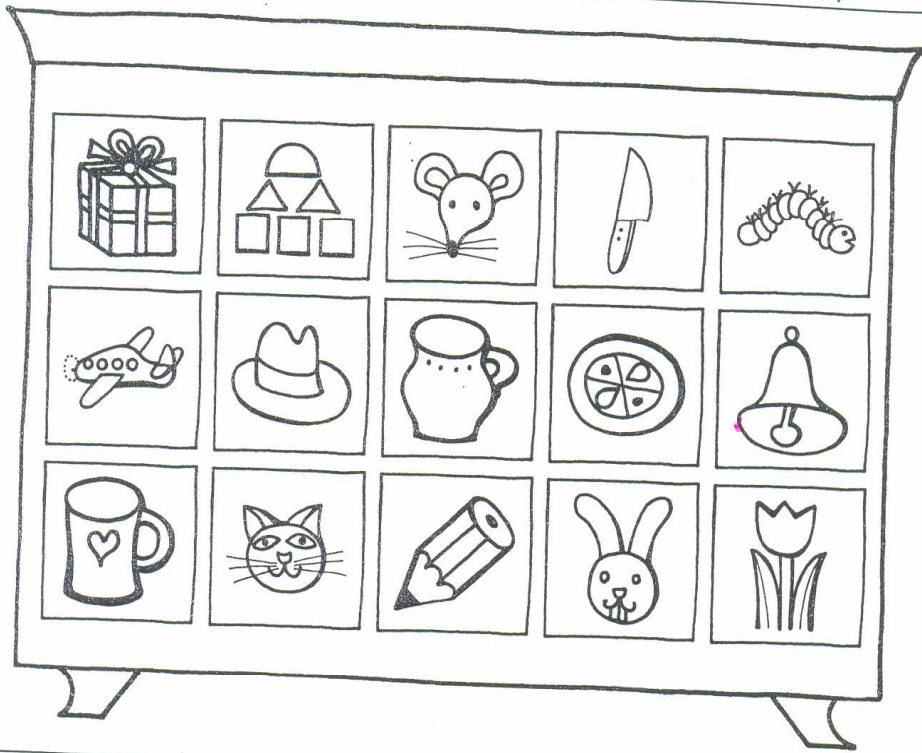

Příloha č. 9 – pracovní list D. R., 2010, vyhledávání rozdílů

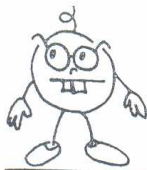
Najdi jedenáct rozdílů.

D. R. 2010

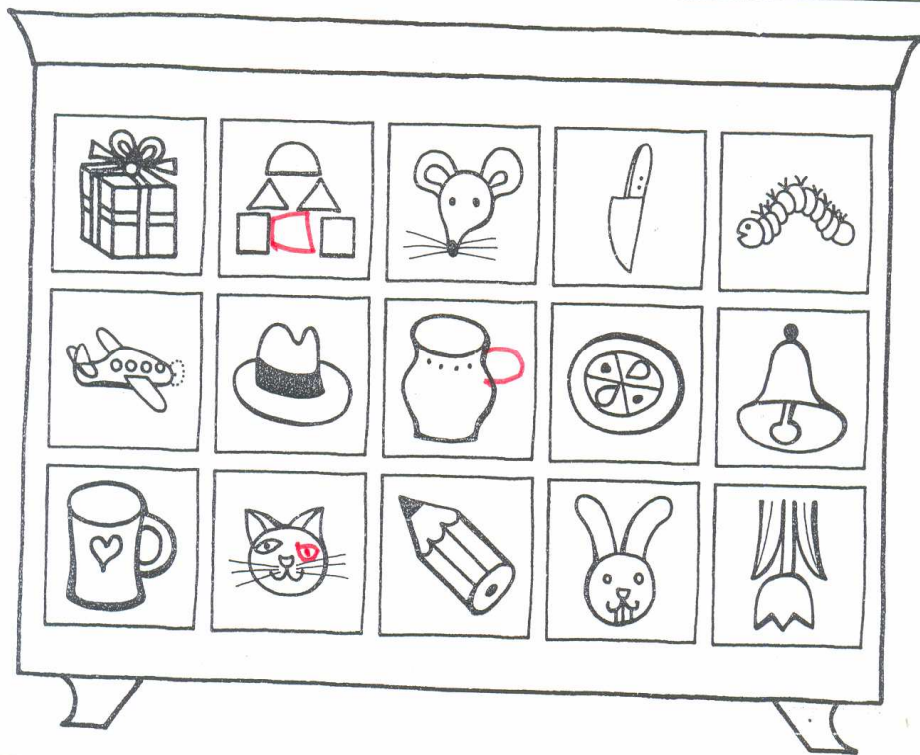
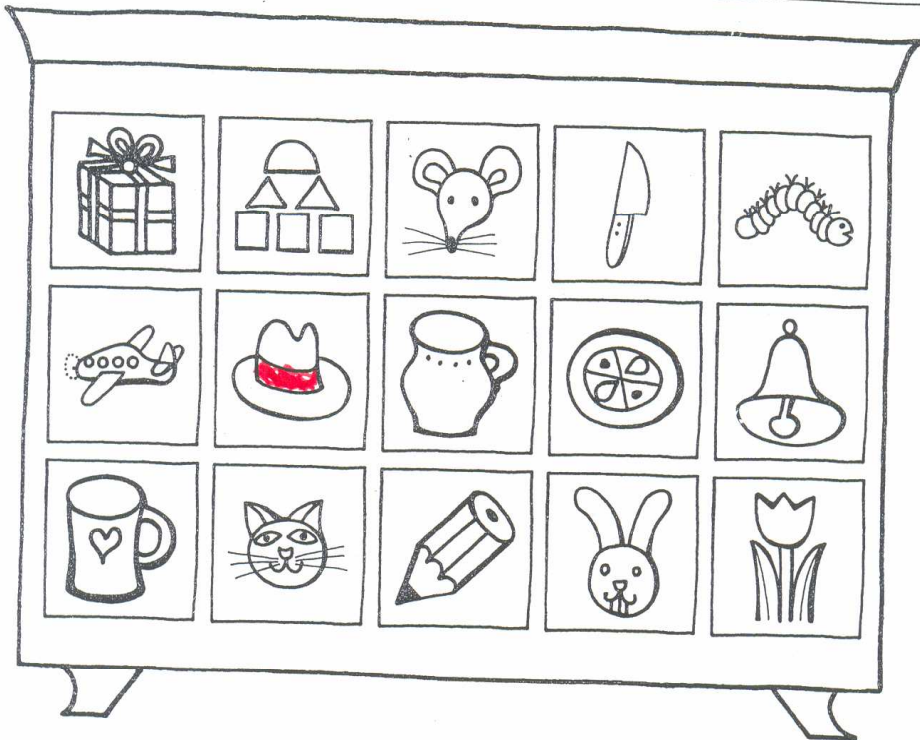

Příloha č. 10 – pracovní list P. B., 2009, vyhledávání rozdílů

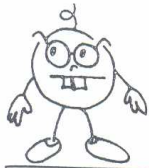

Najdi jedenáct rozdílů.

P. B. 2009

Příloha č. 11 – pracovní list P.B., 2010, vyhledávání rozdílů

Najdi jedenáct rozdílů.

P. B. 2010

